

EVALUAČNÍ ZPRÁVA – ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Evaluace programů financovaných z Fondů EHP a Norska 2014-2021
pro Národní kontaktní místo

Březen 2024

Zhotovitel:

Naviga Advisory and Evaluation s.r.o.
Pujmanové 1753/10a,
140 00 Praha 4,
IČ: 25342282

Objednatel:

Česká republika – Ministerstvo financí
Letenská 525/15
118 10, Praha 1
IČ: 00006947

Obsah

1	Manažerské shrnutí.....	4
2	Executive Summary	6
3	Úvod do evaluace	8
3.1	Vymezení předmětu evaluace	8
3.2	Cíle evaluace	8
4	Evaluační design	9
4.1	Evaluační kritéria	9
4.2	Evaluační otázky (základní i specifické)	9
4.3	Metody sběru dat a zdroje dat	10
4.4	Přístup k analýze dat.....	11
5	Zjištění evaluace	12
	Základní přehled o programu	12
5.1	Relevance.....	13
5.2	Účinnost.....	17
5.3	Udržitelnost	21
5.4	Specifické evaluační otázky	24
6	Závěry za jednotlivé oblasti	28
6.1	Relevance.....	28
6.2	Účinnost.....	28
6.3	Udržitelnost	29
6.4	Specifická témata	29
7	Zpracování hlavních závěrů a doporučení do follow-up table	30
8	Elaboration of main conclusions and recommendations into a follow-up table	34
9	Přílohy	39
9.1	Seznam dokumentů.....	39
9.2	Složení evaluačního týmu	39
9.2.1	Seznam evaluátorů	39
9.2.2	Seznam zapojených expertů	39
9.3	Upřesnění skupin respondentů	40
9.4	Scénář dotazníku	41
9.5	Scénář rozhovoru s příjemci	45
9.6	Upřesnění termínů sběru dat	47
9.7	Seznam zkratk.....	47

1 Manažerské shrnutí

Předmětem této evaluační zprávy je Program Životní prostředí, ekosystémy a změna klimatu (dále jen "Program Životní prostředí" či „program“), který měl za cíl přispět k ochraně ekosystémů a biodiverzity, zajišťování zdravého a kvalitního životního prostředí pro obyvatelstvo žijící v České republice a minimalizovat negativní dopady lidské činnosti na životní prostředí. Program byl navržen tak, aby přispěl ke zlepšení kvality života v Evropě i ve světě.

Program je rozdělen do čtyř tzv. Výsledků neboli „Outcomes“:

- Outcome 1: Zlepšení stavu životního prostředí v ekosystémech (dále též podpora ekosystémů)
- Outcome 2: Snižování negativního vlivu lidské činnosti na kvalitu ovzduší (ochrana ovzduší)
- Outcome 3: Snižování negativního vlivu lidské činnosti na kvalitu vod (ochrana vody)
- Outcome 4: Zmírnění změny klimatu a adaptace na změnu klimatu na lokální úrovni (adaptační opatření)

První výzvy k podávání žádostí byly vyhlášeny na konci roku 2019, poslední výzva byla vyhlášena v prosinci 2022. Ve výzvách bylo vybráno celkem 169 projektů s celkovou alokací 34,2 mil. EUR, realizováno bylo/je 165 projektů. Jeden příjemce odstoupil v průběhu realizace, tři příjemci odstoupili před podpisem Smlouvy o poskytnutí podpory.

Program Životní prostředí byl hodnocen na základě tří evaluačních kritérií (relevance, účinnost, udržitelnost) a na základě specifických evaluačních otázek. Evaluační zpráva předkládá 8 hlavních závěrů a doporučení. Program si udržel podobně široké tematické zaměření jako dříve, došlo nicméně k rozdělení aktivit do většího množství výzev – to bylo některými aktéry hodnoceno pozitivně, jiní množství výzev považovali za velké a ubírající na přehlednosti. Program každopádně podporuje oblasti relevantní pro Českou republiku, ačkoli očekávaná velikost změn je vzhledem k velikosti alokace spíše marginální. Kladně je hodnocen důraz na inovativnost a podporu témat, která běžně financována nejsou.

V případě nastavování obdobného programu v budoucnosti je ze strany expertů zdůrazňována potřeba efektivního nastavení s jasně definovanými podmínkami, které nebudou překrývat podporované oblasti s OPŽP, jehož zaměření pro období 2021-2027 je již známo. V okamžiku nastavování stávajícího programu NF nicméně nebylo ještě přesné zaměření podporovaných oblastí OPŽP známé, jedná se tedy spíše o doporučení do budoucna nikoliv kritiku nastavení současného programu. Většina dalších doporučení uvedených v této evaluaci je administrativního rázu. Navrhují se zjednodušené administrativní postupy a kvalitní informační systém pro správu projektů, včetně pilotáže těchto systémů.

Co se týká čerpání programu, bylo kontrahováno více než 99,52 % alokovaných finančních prostředků. Většina projektů dosáhla plánovaných výsledků bez významnějších problémů. V některých případech bylo dokonce zaznamenáno překročení plánovaných výsledků.

Co se týče udržitelnosti, většina příjemců by uvítala možnost pokračování projektů v dalším období. Vzhledem k časové prodlevě v přípravách jednotlivých programových období Fondů EHP a Norska je však tato možnost silně omezena. Mezi implementačními fázemi programů vznikají z administrativních

důvodů, které nemůže česká strana ovlivnit, časové prostoje, kdy nemohou být vyhlašovány nové výzvy a příjemci proto nemohou plynule navázat dalšími projekty. Různorodost podpořených aktivit přináší různou pravděpodobnost udržitelnosti aktivit po skončení projektů.

Výzva Alesund odhalila, že nižší počet žadatelů nebyl způsoben zpožděním výzev, ale spíše omezeným počtem oprávněných žadatelů a zájmem o podporované aktivity. V budoucnu bude nutné lépe definovat podporovaná témata a zúžit oblasti zaměření, aby bylo možné lépe kvantifikovat dopad na celostátní úroveň a zvýšit efektivitu podpory v kontextu již existujícího OP ŽP 2021–2027.

2 Executive Summary

The subject of this evaluation report is the Environment, Ecosystems and Climate Change Programme (hereinafter referred to as the "Environment Programme" or "the Programme"), which aimed to contribute to the protection of ecosystems and biodiversity, to ensure a healthy and quality environment for the population living in the Czech Republic and to minimise the negative impacts of human activities on the environment. The programme has been designed to contribute to improving the quality of life in Europe and worldwide.

The Programme is divided into four so-called Outcomes:

- Outcome 1: Improving the environmental status of ecosystems (also referred to as ecosystem support)
- Outcome 2: Reducing the negative impact of human activity on air quality (air protection)
- Outcome 3: Reducing the negative impact of human activities on water quality (water protection)
- Outcome 4: Climate change mitigation and adaptation at local level (adaptation measures)

The first calls for applications were launched at the end of 2019, the last call was launched in December 2022. A total of 169 projects were selected in the calls with a total allocation of EUR 34.2 million, 165 projects were/are implemented. One beneficiary withdrew during implementation, three beneficiaries withdrew before signing the Grant Agreement.

The Environment Programme was evaluated on the basis of three evaluation criteria (relevance, effectiveness, sustainability) and on the basis of specific evaluation questions. The evaluation report presents 8 main conclusions and recommendations. The programme maintained a similarly broad thematic focus as before; however, the activities were divided into a larger number of calls - this was positively assessed by some actors, others considered the number of calls to be large and detracting from clarity. Despite this, the programme therefore supports areas relevant to the Czech Republic, although the expected magnitude of the changes is rather marginal given the size of the allocation. The emphasis on innovation and support for topics not normally funded is positively assessed.

In the case of setting up a similar programme in the future, the experts stress the need for an efficient set-up with clearly defined conditions that will not overlap the supported areas with the OPE, whose focus for the period 2021-2027 is already known. At the time of setting up the current NF programme, the exact focus of the supported areas of the OPEF was not yet known, so this is a recommendation for the future rather than a criticism of the setting of the current programme. Most of the other recommendations made in this evaluation are administrative in nature. Simplified administrative procedures and a quality project management information system are proposed, including piloting of these systems.

As far as programme implementation is concerned, more than 99.52% of the allocated funds have been contracted. Most projects have achieved their planned results without major problems. In some cases, there were even overruns.

As regards sustainability, most beneficiaries would welcome the possibility of continuing the projects in the next period. However, due to the time lag in the preparation of the different programming periods of the EEA and Norway Grants, this possibility is severely limited. Due to administrative reasons beyond the control of the Czech side, there is a time lag between the implementation phases of the programmes, where new calls cannot be announced and beneficiaries are therefore unable to smoothly follow up with further projects. The diversity of activities supported results in different probabilities of sustainability of activities after the end of the projects.

The Alesund call revealed that the lower number of applicants was not due to delays in calls, but rather to the limited number of eligible applicants and their interest. In the future, it will be necessary to better define the supported topics and narrow down the focus areas in order to better quantify the impact at national level and to increase the effectiveness of the support in the context of the already existing FP 2021-2027.

3 Úvod do evaluace

Obsahem kapitoly je základní vymezení předmětu a cíle evaluace, dále kontext intervence v hodnoceném programu Životní prostředí.

3.1 Vymezení předmětu evaluace

Předmětem plnění Veřejné zakázky je zajištění 9 nezávislých průběžných evaluací v rámci programů financovaných z Fondů EHP a Norska 2014-2021 (jejichž implementační fáze běží až do konce roku 2024). Nutnost evaluace všech programů pro Národní kontaktní místo (NKM) je povinnou součástí implementace Fondů EHP a Norska 2014–2021 a vyplývá z „Nařízení o implementaci Finančního mechanismu Evropského hospodářského prostoru (EHP) 2014-2021“ a „Nařízení o implementaci Finančního mechanismu Norska 2014-2021“. Základní podmínkou vyplývající z Nařízení je nezávislost evaluace.

V rámci každé jednotlivé Evaluace je nutné zajistit sběr, analýzu a odborné vyhodnocení dat; realizovat nezávislou evaluaci a předložit evaluační zprávu v požadovaném rozsahu, formátu a kvalitě; prezentovat závěry a doporučení.

Předmětem **této konkrétní evaluační zprávy** je vyhodnocení výsledků evaluace programu Životní prostředí v návaznosti na předložené výzkumné otázky, které byly ze strany zadavatele pro tuto oblast definovány a které jsou představeny níže v kapitole 4.2.

3.2 Cíle evaluace

Průběžná evaluace se primárně zaměřuje na ověření, zda reálný stav implementace programů odpovídá předpokládanému stavu. Obecně evaluace zhodnotí, zda bylo dosaženo očekávaných výsledků a výstupů, stanovených cílů a jaký byl skutečný přínos dosažených výsledků. Případně také, zda a jak byly dosažené výsledky prospěšné pro (předem) definované skupiny osob.

Projekty zařazené do evaluace v oblasti životního prostředí byly hodnoceny na základě tří evaluačních kritérií – relevance, efektivnost a udržitelnost – přičemž cílem bylo odpovědět na definované evaluační otázky v rámci těchto kritérií. Dalším cílem evaluace pak bylo zodpovědět specifické evaluační otázky definované zadavatelem v kick-off paperu.

4 Evaluační design

Tato kapitola uvádí vybraná evaluační kritéria, představuje definované základní a specifické evaluační otázky, shrnuje metody sběru a analýzy dat a celkový přístup k analýze dat.

4.1 Evaluační kritéria

Projekty zařazené do evaluace životního prostředí byly hodnoceny na základě tří evaluačních kritérií:

- Relevance – u tohoto kritéria se zaměřujeme na to, jak dobře byly definovány potřeby cílových skupin při přípravě programů.
- Účinnost – v tomto kritériu sledujeme, do jaké míry se daří plnit cíle programů.
- Udržitelnost – zde sledujeme, do jaké míry budou přínosy Programu pokračovat i v příštích pěti letech.

4.2 Evaluační otázky (základní i specifické)

Základní evaluační otázky

Relevance

Jak dobře byl program navržen?

Jakým způsobem program reaguje na potřeby zúčastněných stran (organizací/institucí, cílových skupin)?

Ovlivnily konzultace zainteresovaných stran nastavení programu, respektive vycházelo nastavení programu přímo ze závěrů konzultací zainteresovaných stran? Existovaly analýzy potřeb a mezer nebo stávající (vládní) strategie, které ovlivnily nastavení výzev?

Účinnost

- Do jaké míry bylo dosaženo výstupů a výsledků v požadované kvalitě (na rozdíl od kvantity)? Které faktory ovlivnily dosažení výsledků (výstupů a výsledků)? Do jaké míry byly výstupy a výsledky dosaženy v požadované kvalitě (oproti kvantitě)? Jaké faktory ovlivnily dosažení výstupů a výsledků?
- Bylo dosaženo i jiných výstupů nad rámec těch uvedených v žádosti a přispěly tyto k plánovaným výsledkům? Pokud ano, jaké?
- Měli příjemci dostatek času na implementaci projektů?

Udržitelnost

- Do jaké míry je pravděpodobné, že přínosy programu/fondu budou pokračovat v příštích pěti letech?
- Jaké jsou finanční, ekonomické, sociální, environmentální a institucionální kapacity systémů potřebné k udržení přínosů v čase?

- Ukázalo se v průběhu realizace, že by bylo žádoucí v aktivitách pokračovat navazujícím projektem?
- Je zajištěna dlouhodobá udržitelnost projektů realizovaných v rámci programu? Zejm. projektů realizujících konkrétní adaptační opatření?" (problematika projektů ŽP by měla obsahovat středně až dlouhodobý časový horizont nad rámec 5 let. Zejména efekt adaptačních opatření se během pěti let projeví jen v omezené míře).
- Měla implementace pozitivní/negativní vedlejší účinky? Došlo k plánovaným/neplánovaným synergickým efektům?

Specifické evaluační otázky:

- Zprostředkovatel programu odložil vyhlášení výzvy 3A Alesund, aby bylo možné do textu výzvy zapracovat nové legislativní změny – aktualizovaný seznam prioritních látek pro sledování úrovně znečištění povrchových vod a kvality ovzduší ("Watch list"). Zpoždění časového harmonogramu bylo značné. Měly tyto legislativní změny (aktualizovaný seznam prioritních látek) pozitivní dopad na kvalitu a rozsah předkládaných projektů?
- Vznikla v průběhu realizace projektů v rámci programu CZ-Životní prostředí nová partnerství? Pokud ano, na národní nebo mezinárodní úrovni? Pokud ano, je předpoklad, že tato partnerství budou funkční i po ukončení projektů v rámci CZ-Environment?

4.3 Metody sběru dat a zdroje dat

Pro evaluaci byly využity následující zdroje dat:

- Desk research
- Dotazníkové šetření
- Rozhovory
- Expertní posouzení vybranými experty

Desk research

Do desk research vstupovaly všechny základní dokumenty k Fondům EHP a Norska 2014-2021, a dokumenty týkající se specificky programu Životní prostředí. Dále texty a přílohy jednotlivých výzev, detailní informace k projektům apod. Základní seznam dokumentů je uveden v příloze.

Dotazníkové šetření

Dotazníkové šetření bylo zaměřeno na konečné příjemce grantů ze všech čtyř oblastí podpory osloveno bylo 161 respondentů (tj. všichni koneční příjemci s výjimkou 8 příjemců, kteří byli osloveni se žádostí o účast na přímém rozhovoru). Celkem se podařilo získat 62 úplných odpovědí. Výsledky dotazníku jsou zpracovány do zjištění v kapitole Zjištění evaluace.

Rozhovory

Rozhovory probíhaly v období ledna 2024, v jehož průběhu bylo osloveno několik respondentů. S příjemci bylo celkem realizováno 8 rozhovorů. Příjemce jsme vybírali tak, aby z Outcomes 1,2 a 4 byly

z každého dva příjemci, jelikož se z pohledu počtu projektů jednalo o větší Outcomes. Z Outcome 3 byl vybrán pouze jeden příjemce. Poslední vybraný příjemce byl z výzvy SGS-4, která obsahovala všechny Outcomes. Jednotliví příjemci byli vybíráni tak, aby byli co nejvíc typickým zástupcem dané výzvy a zároveň, abychom měli mezi příjemci zástupce různých typů organizací, míst realizace a velikostí projektů. Celkem proběhlo 10 rozhovorů. Níže jsou uvedeny počty respondentů:

Respondenti	Počty rozhovorů
Příjemci	8
Zprostředkovatel programu	1
Pozorovatel programu	1

Expertní posouzení

Zpráva byla předložena k odbornému posouzení dvěma expertům v oblastech adaptace na změny klimatu a ochrany životního prostředí a přírody v ČR.

4.4 Přístup k analýze dat

Při přípravě evaluační zprávy proběhla analýza dat z podkladových dokumentů (desk research) a dat získaných z rozhovorů a dotazníkového šetření. Dotazníkové šetření přineslo kvantitativní informace, které byly vyhodnocovány statistickou analýzou dat a zpracovány většinou do podoby grafických nebo číselných výstupů. Kvalitativní informace získané z dotazníku nebo z rozhovorů byly hodnoceny kvalitativními metodami (kódování, obsahová analýza, analýza priorit). Scénáře, stejně jako konkrétní respondenti těchto šetření, jsou uvedeny v příloze této zprávy.

Výsledky analýz jsou uvedeny v následující kapitole č. 5.

5 Zjištění evaluace

Základní přehled o programu

Hlavním cílem Programu Životní prostředí je přispívat k naplňování klíčových cílů zajištění zdravého a kvalitního životního prostředí pro obyvatelstvo žijící v České republice, významně přispívat k efektivnímu využívání všech zdrojů, minimalizovat negativní dopady lidské činnosti na životní prostředí a přispět tak ke zlepšení kvality života v Evropě i ve světě. Program je rozdělen do čtyř tzv. Výsledků neboli „Outcomes“:

- Outcome 1: Zlepšení stavu životního prostředí v ekosystémech (dále též podpora ekosystémů)
- Outcome 2: Snižování negativního vlivu lidské činnosti na kvalitu ovzduší (ochrana ovzduší)
- Outcome 3: Snižování negativního vlivu lidské činnosti na kvalitu vod (ochrana vody)
- Outcome 4: Zmírnění změny klimatu a adaptace na změnu klimatu na lokální úrovni (adaptační opatření)

První výzvy k podávání žádostí byly vyhlášeny na konci roku 2019, poslední výzva byla vyhlášena v prosinci 2022. Ve výzvách bylo vybráno celkem 169 projektů s celkovou alokací 34,2 mil. EUR, rozdělení projektů do jednotlivých výzev je uvedeno v níže uvedené tabulce. Do realizace vstoupilo 166 projektů, jeden projekt odstoupil v průběhu realizace z interních důvodů, tři projekty odstoupily před podpisem smlouvy o poskytnutí dotace rovněž z interních důvodů. Ve fázi realizace či po dokončení je v tuto chvíli 165 projektů. Některé projekty měly partnera z ČR, jiných zemí a/nebo donorského státu.

Tabulka 1: Přehled výzev a podpořených projektů (stav k listopadu 2023). Zdroj: SFŽP ČR

Výzva	Outcome	Počet podpořených projektů	Celková výše poskytnuté dotace	Projekty s probíhající implementací	Ukončené projekty
Rago	1	15	169 535 132	14	0
Rondane	1	22	66 286 226	21	1
Svalbard	2	21	40 504 961	21	0
Tromso	2	6	75 409 287	6	0
Alesund	3	3	53 496 000	3	0
Trondheim	3	7	91 828 332	6	0
Bergen	4	9	157 289 364	7	2
Oslo	4	41	34 690 208	0	40
Stavanger	2, 4	16	179 097 936	16	0
Reine	1, 2, 3, 4	29	33 470 253	0	28

Nad rámec těchto deseti výzev byla jako úplně první v roce 2019 spuštěna ještě výzva Trolltunga, specifická výzva financovaná z bilaterálního fondu, která se zaměřovala na podporu společných aktivit českých a norských subjektů s cílem navázat nové pracovní kontakty a případně rozvoj další spolupráce.

Největší počet projektů je realizován ve Středočeském kraji (28 projektů) a Jihomoravském kraji (28 projektů). Následuje Moravskoslezský kraj (19 projektů) a Ústecký kraj (19) a Praha (18).

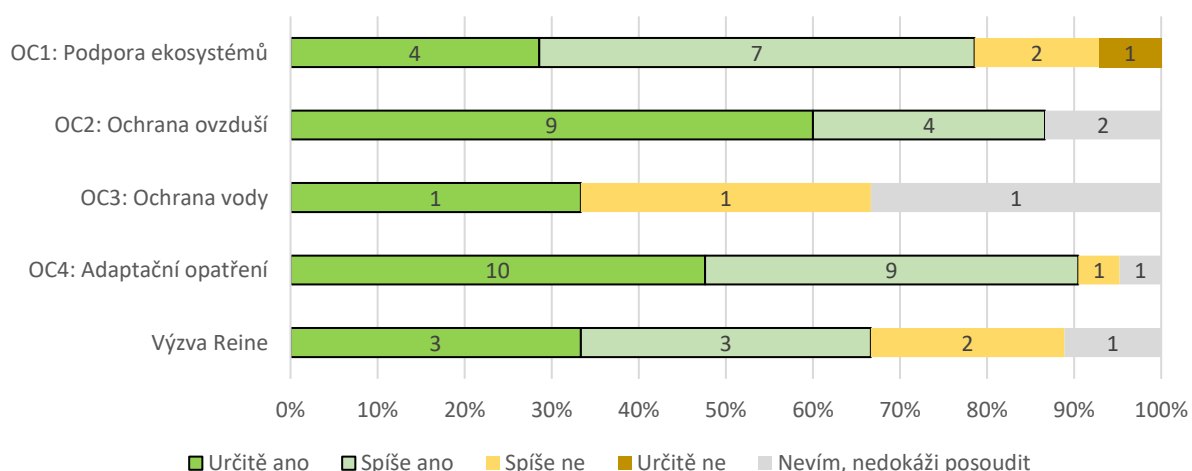
Program je v závěrečné fázi implementace. Do poloviny listopadu 2023 dokončilo svou realizaci 72 projektů. Pokračovalo naplňování výstupů programu; v několika programových ukazatelích dosáhly cílové hodnoty ještě vyšších hodnot, než bylo původně plánováno. Překročení těchto hodnot je silně ovlivněno šířkou, kam projekty směřují své aktivity – většinou pokrývají mnohem širší území, než se očekávalo ve fázi přípravy programu. Celkově 56 % projektů ještě není dokončeno.

5.1 Relevance

Jak dobře byl program navržen?

Z dotazníkového šetření vyplývá, že 80 % respondentů by znovu realizovalo obdobný projekt z Norských fondů. Avšak, co se týče nastavení programu do budoucna, byla ze strany příjemců i klíčových aktérů vyslovena některá doporučení pro zlepšení. Z rozhovorů se zástupci Státního fondu životního prostředí vyplývá možnost pro zlepšení v oblasti příliš velkého množství priorit a výzev programu, které mají vliv jak na jeho nižší přehlednost, tak také především na administrativní náročnost a přílišné štěpení alokace programu. Ohledně této skutečnosti se zástupce jednoho z oslovených aktérů vyjádřil, že: „Pro ty žadatele je to vůbec náročné pochopit, v oblasti životního prostředí, ekosystémy a změna klimatu a teď je tam hrozně moc otevřených výzev. Myslím, že snad žádný jiný program neměl tolik výzev. A ještě se jmenují tak, že není poznat co se za tím skrývá.“ Je ale nutné doplnit i reakci zástupce SFŽP, který uvedl, že „program byl opakovaně ze strany norského partnera označen jako jeden z nejlépe komunikovaných ze všech jejich programů, kde jsou partnerem z donorské země“.

Graf 1: Pokud by byla příležitost, šli byste do realizace obdobných projektů přes Norské fondy znovu? Zdroj: Dotazníkové šetření, N = 62

Pozn. Výzvu Reine nelze zařadit do žádného z Outcomes, proto je zde i u všech následujících grafů uvedena samostatně.

Dále byl program ze strany příjemců problematický v nejednoznačnosti hodnocení kritérií. Dle respondentů nebyly podmínky žádosti explicitně stanoveny na začátku procesu a v některých případech se měnily v průběhu realizace projektu. Například se jednalo o kritéria účinnosti, u kterých nebylo, dle příjemce z výzvy Trondheim, jasně definováno, jak se tyto hodnoty počítají. I po vyjasnění tohoto problému se příjemce vyjádřil, že nastavení hodnot účinnosti bylo v určitých případech zbytečně vysoké, jelikož ani stávající legislativa EU nepožaduje tak vysoké hodnoty, a to z důvodu, že to je technicky skoro nemožné.

To mělo za následek nedostatečnou transparentnost a v některých případech zmatek pro žadatele.

Dle vyjádření aktérů byl program v předchozím období konstruován jednodušeji, než nyní. Byla např.

„Ten design programu byl v minulém období mnohem jednodušší. Byť ta jedna výzva byla v podstatě „od Šumavy k Tatrám“ a byla neukotvená. Co se týče nějakého zaměření, tak tam byly projekty od biodiverzity po klimatickou změnu a v podstatě například vznikl i film. Bylo to velmi široké a my teď máme výzvy úžeji specifikované.“

- zástupce SFŽP, leden 2024

jen jedna otevřená výzva. V současné chvíli je program naopak rozdělen do šesti otevřených výzev a čtyř malých grantových schémat (+ bilaterální výzva). Zaměření je tak oproti minulému programovému období konkrétněji specifikováno,

Celkové množství témat je ale podobné

a nadále se zaměřuje na poměrně ambiciózní cíle (např. v podobě snahy o ochranu jak vod, tak i ovzduší).

Nejlépe je program ze strany zprostředkovatele hodnocen za to, že dal prostor – více než např. programy financované ze strukturálních fondů – inovativním řešením. Podmínky pro to, co má projekt splňovat, nejsou tak striktní, jak je to v případě strukturálních fondů, kde je daná metodika, kterou vydává Ministerstvo pro místní rozvoj – Národní orgán pro koordinaci. Díky tomu, že je možné s donory přímo diskutovat, se proto některé požadavky prosazují flexibilněji než u řádově větších operačních programů. Inovace samozřejmě musela mít nějaký rámec, v tomto případě jím bylo to, že projekt vždy vycházel z ukončeného výzkumu, případně se jednalo o aplikaci příkladů dobré praxe, které byly úspěšně využity v zahraničí či na podobných lokalitách.

Zprostředkovatel dále hodnotí pozitivně bilaterální spolupráci a zdůrazňuje tento program jako jeden z mála, kde lze poměrně snadno sdílet konkrétní zkušenost z jiných zemí. Pravdou ale podle něj je, že kapacity jsou v tomto ohledu omezené – jde de facto jen o jednu zemi (v tomto případě je totiž program financován skutečně jen z Norských fondů, a nikoliv z Fondů EHP), konkrétních institucí je tedy relativně málo. V kombinaci s tím, že řada projektů je zaměřená

„Norské fondy jsou jeden z mála nástrojů na komunikaci se světem. Jedná se o praktickou spolupráci s jinými zeměmi, kdy právě jsme si uvědomili ten potenciál a snažíme se ho využít. Norské fondy jsou pro nás proto takové okénko pro sdílení příkladů dobré praxe a konkrétních zkušeností s jinými zeměmi. Ostatní programy to spíše nemají.“

- zástupce SFŽP, leden 2024

na pořízení technologie, kde se partnerství moc neočekává, a v návaznosti i na obtížné období pandemie COVID-19, nakonec vzniklo spíše menší než předpokládané množství partnerství. (Je ale třeba podotknout, že indikátor týkající se počtu partnerství byl naplněn dostatečně, což spíše jen potvrzuje jev zaznamenaný i v jiných programech, tedy že je tendence cílové hodnoty indikátorů

nastavit v takové výši, která počítá i s určitou rezervou, a snížit tak pravděpodobnost nenaplnění indikátoru).

Jakým způsobem program reaguje na potřeby zúčastněných stran (organizací/institucí, cílových skupin)?

„Takže nebylo by to tak, že bychom psali projekt pro zadávací dokumentaci, ale spíš zadávací dokumentace přišla vhod pro ty naše aktivity, které byly dlouhodobé, ale nebyly nijak financované, nebo byly financované menšími částkami.“

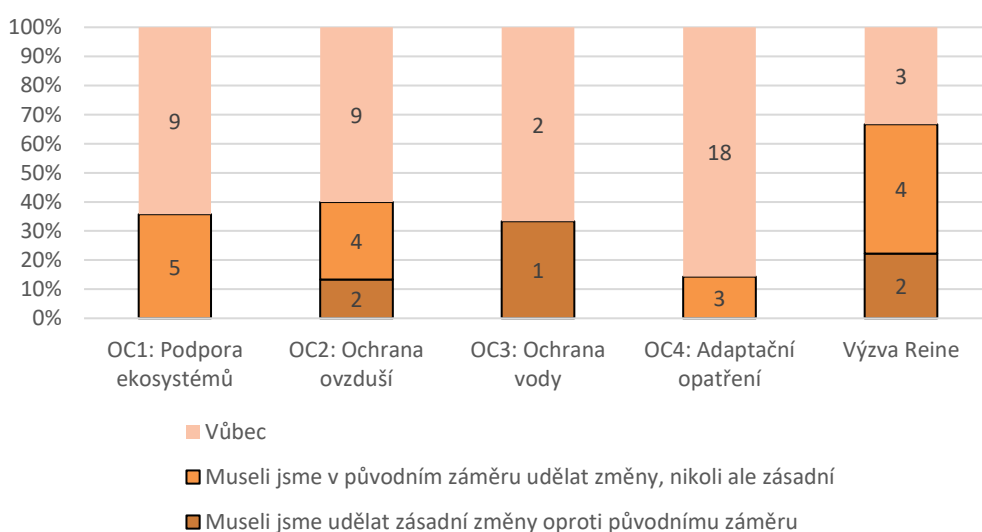
- příjemce z výzvy Rago (Outcome 1 – podpora ekosystémů), leden 2024

Program dle odpovědí respondentů dobře reflektuje jejich reálné potřeby. V rámci dotazníkového šetření se respondenti dominantně shodli na tom, že nemuseli zásadně upravit svůj záměr nebo plánované aktivity v souladu s výzvou, naopak jim výzva tematicky sedla. Zároveň 95 % dotazovaných uvedlo, že podmínky

programu odpovídaly tomu, co v rámci jejich instituce zrovna potřebovali. V realizovaných kvalitativních šetřeních příjemci většinou uváděli, že jim program přesně sedl na jejich záměr, jelikož umožnil financování aktivit, které již dlouhodobě v nějaké formě realizují, ale které často nebyly nijak financované, nebo byly financované menšími částkami. V rámci rozhovorů byl jedinou výjimkou, která toto tvrzení nepotvrzovala, příjemce jednoho z inovativních projektů, dle kterého program přesně neodpovídal specifickému aspektu výzkumu, jemuž se v jejich organizaci věnují.

Celkově tedy lze říct, že program dobře reaguje na potřeby jednotlivých příjemců a také podporované aktivity jsou v souladu se skutečnými potřebami cílové skupiny.

Graf 2: Do jaké míry jste museli plánované aktivity v původním záměru přizpůsobit požadavkům výzvy při přípravě žádosti? Zdroj: Dotazníkové šetření, N = 62

Ze strany oslovených expertů se navíc objevuje ještě jedno další téma, které nemíří na konkrétní problém v oblasti životního prostředí, ale spíše na to, jak s ochranou životního prostředí v Česku nakládáme. V tomto ohledu se doporučuje zvážit, zda by nebylo možné program do budoucna využít i v tom smyslu, aby se státní instituce inspirovaly v tom, jak vymáhat zákon nebo v tom, jak vyřešit dlouhodobě nedůvěryhodné nastavení druhové ochrany (konkrétněji viz citace). Stát by měl hledat řešení i pro to, jak nadále posouvat veřejné mínění v oblasti hrozeb klimatu. Otázkou je, zda je pro toto téma vhodná inspirace Norskem, kde je společenská přijatelnost řešení hrozeb klimatu dlouhodobě na úplně jiné úrovni (a nemusí se tam proto vypořádat s tak velkou společenskou nedůvěrou).

„Jde například o dlouhodobě nezákonné, iracionální a nedůvěryhodné nastavení druhové ochrany, kdy chráníme zcela běžné druhy, což zásadně snižuje důvěru odborné i laické veřejnosti ve státní ochranu přírody a krajiny (dálnice se nestaví kvůli zcela běžným „žabičkám“). Vznikají pak situace, kdy v podstatě každý záměr může vyžadovat vydání výjimek z ochrany těchto druhů a jejich vydání je často napadáno. Přitom na začátku je zásadní a dlouhodobé porušování § 48 odst. 1 ZOPK ze strany MŽP - toto ustanovení neumožňuje zařadit (či je tam dlouhodobě ponechávat) mezi zvláště chráněné druhy zcela běžné, neohrožené a bez mimořádného vědeckého či kulturního významu.“

- spolupracující expert, leden 2024

Ovlivnily konzultace zainteresovaných stran nastavení programu, respektive vycházelo nastavení programu přímo ze závěrů konzultací zainteresovaných stran? Existovaly analýzy potřeb a mezer nebo stávající (vládní) strategie, které ovlivnily nastavení výzev?

Program byl vytvářen se snahou najít takové oblasti, které se dlouhodobě potýkají s nedostatkem

„Hlavním a stěžejním tématem blízké budoucnosti je přechod na bezemisní společnost a adaptace společnosti na změny klimatu. Ostatní současné cíle programu (zlepšení kvality vzduchu, vody, ochrana biodiverzity) do budoucna budou hrát spíše sekundární roli – jejich dosažení bude pravděpodobně dosaženo také, ale spíše jako vedlejší produkt. Pokud například vytvoříme na území obce mokřad, abychom v rámci adaptačního opatření snížili efekt tepelného ostrova, automaticky tím zvýšíme i biodiverzitu v okolí a zlepšíme kvalitu vzduchu i vody.“

- spolupracující expert, leden 2024

financování. V rámci nastavování programu se pracovalo s resortními a národními strategiemi (The State Environmental Policy of the Czech Republic 2012-2020; National Biodiversity Strategy of the Czech Republic 2016–2025). Tyto strategie ale byly dle zprostředkovatele značně široké, došlo tak k tomu, že se sice našla bílá místa, ale ta se týkala poměrně velkého množství různorodých témat. Všechny čtyři oblasti, které nyní představují

jednotlivé Outcomes, jsou de facto samy o sobě tak velké okruhy vyžadující podporu, že i kdyby všechny prostředky, které měl program Životní prostředí k dispozici, směřovaly jen do jedné z nich, stále by byl jejich dopad obtížně měřitelný na celorepublikové úrovni. Nicméně donorská strana preferovala i přes relativně nízkou alokaci právě toto široké tematické rozkročení, které tak bylo zachováno. Následně se bílá místa hledala již na úrovni každé z těchto čtyř předem definovaných oblastí, a to ve spolupráci

s odbornými gestory pro dané oblasti, ať už to jsou příslušná ministerstva nebo příslušné agentury (například Český hydrometeorologický ústav). Finální výběr oblastí pak schválil přímo ministr. Do budoucna zástupci SFŽP doporučují, aby se s definováním priorit začalo dříve, než bude určena celková alokace, kterou pak bude možné na konkrétní „bílá místa“ lépe nastavit.

Potřeba je také dodat, že hledání bílých míst bylo ovlivněno tím, že probíhalo v době, kdy ještě nebylo známo, jaké oblasti budou zahrnuty do nového operačního programu Životní prostředí financovaného ze strukturálních fondů na období 2021+. Výsledkem tak je, že na řadu aktivit bylo možné získat podporu z následně otevřeného operačního programu (například jde o adaptaci na změnu klimatu a adaptační strategie obecně) – programy se tak alokačně doplňují. U jiných se výjimečnost programu financovaného z Norských fondů podařilo zachovat – jde například o oblast znečištěných vod či konkrétněji odstraňování farmak z povrchových vod. Větší důraz, než v operačních programech pak klade program z Norských fondů na inovativnost projektů; to lze považovat dle zprostředkovatele, kromě možnosti spolupráce s Norskem, za nejvýraznější přidanou hodnotu tohoto programu.

5.2 Účinnost

Do jaké míry bylo dosaženo výstupů a výsledků v požadované kvalitě (na rozdíl od kvantity)? Které faktory ovlivnily dosažení výsledků (výstupů a výsledků)?

Z dotazníkového šetření vyplývá, že v průběhu realizace projektů došlo k mírnému zpoždění, problémům s plynulostí čerpání financí a nutnosti pokrytí cashflow z jiných zdrojů, zatímco délka procesu hodnocení SEA a změny v harmonogramu kvůli posunu začátku projektu vedly k jeho zkrácení. Některé projekty čelily dle vyjádření respondentů byrokratickým výzvám, složité administrativě, obtížím v zapojení veřejnosti, nutností upravovat některé aktivity nebo zápasem s publikací plánovaných článků. Z hlediska administrativní náročnosti respondenti uváděli především náročnost podávání žádostí o platbu. Jednotlivě byl zaznamenán i nezáměr firem o veřejnou zakázku a problémy s dodavateli, dopady pandemie Covid-19. Také vyvstala potřeba věnovat se administrativním záležitostem kvůli nejasnostem ve výkladu zadávací dokumentace, spolu s dle respondentů měnícími se podmínkami vykazování plateb ze strany SFŽP. Tyto podmínky přidaly na náročnosti realizace a ovlivnily dosažení výsledků.

„Ano, splnili jsme všechno, co jsme chtěli. Byl to trochu boj, zejména u videa nebo rozhlasového pořadu, se kterými jsme neměli zkušenosti. Nebo prezentace, někdy to trvalo delší dobu. Stanovili jsme si takové čtyři základní témata, kterým jsme se věnovali potom víc a se kterými jsme víc informovali veřejnost. Takže bych řekla, že ano, že to splnilo, co mělo.“

- příjemce z výzvy Reine, leden 2024

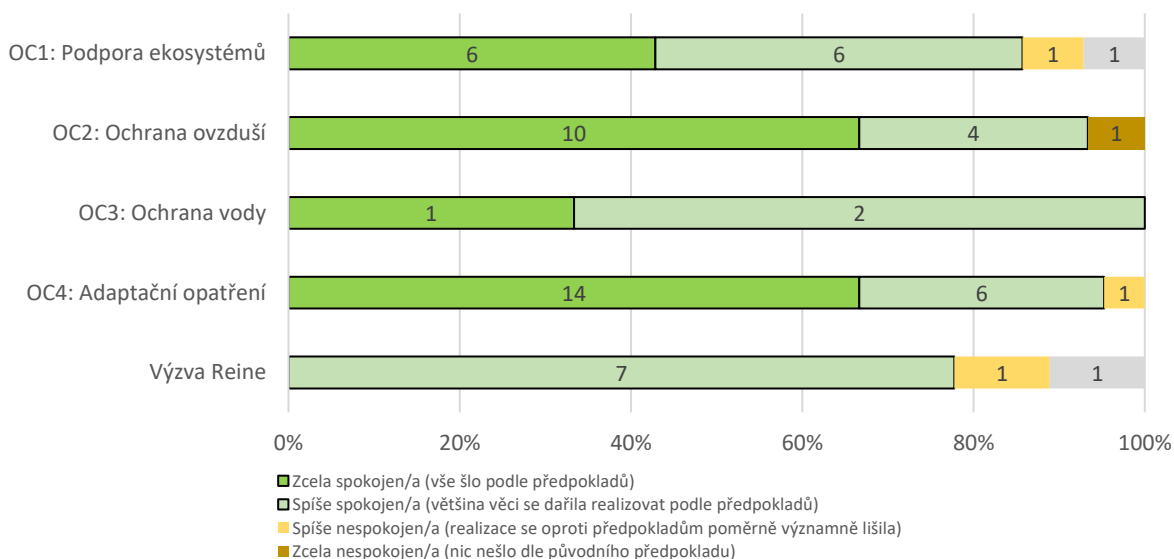
Na základě sesbíraných kvantitativních dat a na základě realizovaných rozhovorů lze konstatovat, že příjemci byli v průběhu realizace spokojeni s průběhem realizace projektu. Příjemci neměli problém s dosahováním výstupů a plněním indikátorů. Vyzdvihovali jasně dané cíle, které si v rámci výzvy přesně stanovili a které díky tomu nebyl problém plnit. Respondentům z výzvy Tromso se zdála být

náročná podmínka, jež je zavazovala k zajištění schválení projektových výstupů – v tomto případě adaptačních plánů zastupitelstvem, jelikož nejsou schopni garantovat dodržení této podmínky. Na druhou stranu je ale potřeba dodat, že SFŽP považuje tuto podmínku za důležitou, neboť zvyšuje

skutečnou relevancí daného dokumentu a snižuje tak pravděpodobnost, že strategie po svém vzniku nebude zrealizována.

Dosahování konkrétních výstupů lze ilustrovat na příkladu několika indikátorů, které vycházejí z Annual programme Report 2022. Více než čtyřnásobně byl naplněn výsledkový indikátor “Počet obcí s lepším souladem s vnitrostátními nebo unijními adaptačními strategiemi/plány”. Cílem tohoto indikátoru bylo 25 obcí, přičemž na základě APR 2022 tento indikátor dosáhl hodnoty 117. Toto zvýšené plnění je dáno zájmem o podporu v rámci výzvy SGS-3 Oslo, který byl mnohem vyšší, než se ze strany zprostředkovatele očekávalo. Některé adaptační strategie jsou navíc zaměřeny na větší území, tím se zvýšila hodnota výsledných ukazatelů, které se sbírají jednotně pro všechny projekty. Je proto vhodné rozlišovat mezi výslednou kvantitativní hodnotou indikátoru ze shromážděných údajů a kvalitativní hodnotou, která odráží, kolik obcí si nechalo podrobně posoudit své území. To rovněž ovlivnilo plnění indikátoru “Počet osob potenciálně dotčených realizací nových plánů”, jehož plánovaná hodnota byla 250000 a v roce 2022 dosáhl hodnoty 617296. Co se týče počtu nově vypracovaných plánů zmírnění/adaptace na změnu klimatu, tento indikátor byl v roce 2022 přesně dle plánu naplněn počtem 25. Zbýlý poslední indikátor byl z oblasti bilaterálních výstupů. Jednalo o naplněný indikátor “Počet projektů zahrnujících spolupráci s projektovým partnerem z donorského státu”. Celkem byla uzavřena prováděcí smlouva na 24 bilaterálních projektů, přičemž cílem bylo 10, takže v tomto aspektu byl zájem vyšší než očekávání.

Graf 3: Jak jste spokojeni s průběhem realizace projektu? Zdroj: Dotazníkové šetření, N = 62

Z pohledu zprostředkovatele je dosahování výstupů programu v dobrém stavu, ale problematicky je vnímáno, že nedošlo k úplnému, tedy 100% vyčerpání poskytnuté alokace. V polovině ledna 2024 bylo alokováno přes 99,52 % alokace. Nízký zájem byl zejména ve výzvě Alesund zaměřující se na pořízení laboratorního vybavení na analýzu znečištění vod pod Outcome 3 vzhledem k tomu, že v rámci této výzvy se jako žadatelé kvalifikovaly pouze státní podniky Povodí, kterých je pouze pět.

Celkově ale ze všech dostupných šetření vyplývá, že se výstupů obecně daří dosahovat v požadované kvalitě, v některých případech i nad ni vzhledem k množství pozitivních neplánovaných dopadů.

Bylo dosaženo i jiných výstupů a výsledků nad rámec těch uvedených v žádosti a přispěly tyto k plánovaným výsledkům? Pokud ano, jaké?

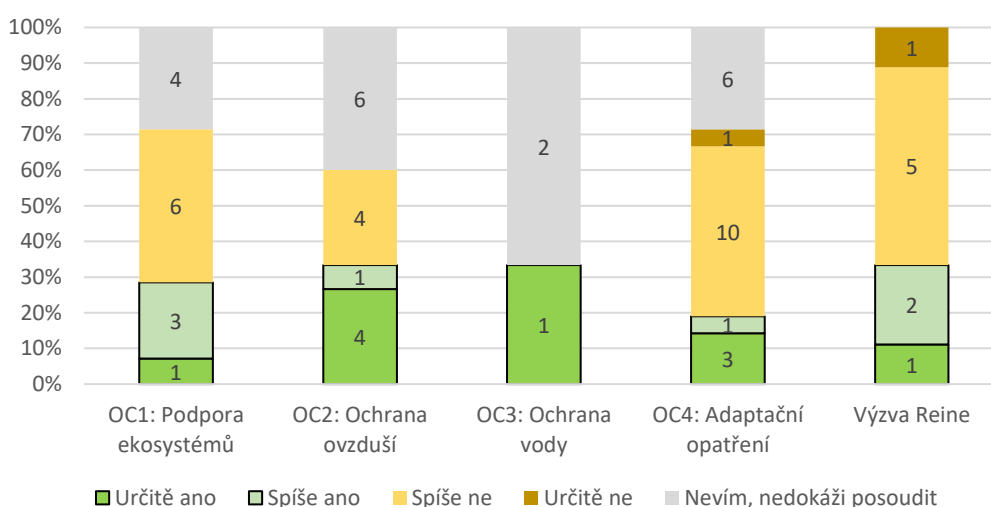
Jednomu z příjemců z výzvy Reine (spadající pod všechny Outcomes) se podařilo vybudovat síť kontaktů pro oslovování cílových skupin s podobnými aktivitami, jaké realizuje projekt. Díky výzvě Stavanger (Outcome 4 – adaptační opatření) došlo u jednoho příjemce díky realizaci projektu k ucelení modrozelených projektů, které organizace plánuje realizovat, což přispělo k formování budoucí strategie firmy. Příjemci výzvy Oslo (Outcome 4 – adaptační opatření) uvedli několik výsledků nad rámec plánu, například na základě výstupů jednoho projektu se již realizují konkrétní adaptační opatření, a to i mimo rámec původní podpory. Dále u výzvy Svalbard (Outcome 2 – ochrana ovzduší) bylo hned několik nečekaných výstupů, obce například vytvářely strategické dokumenty na základě podkladů z projektu, které nebyly původně vyžadovány. Dále se u jednoho projektu projevil zvýšený veřejný zájem a debata o tématu projektu. Jeden příjemce z výzvy Trondheim (Outcome 3 – ochrana vody) díky projektu publikoval články v impaktovaných periodikách a zahájil dlouhodobý monitoring oblastí ovlivněných průmyslem. U projektu z výzvy Rago (Outcome 1 – podpora ekosystémů) byl navržen další metodický přístup a organizace byla požádána o spolupráci na přípravě dokumentu.

"V tom území se lidé nyní vlastně dozvídají, že to je příměstská krajina, která nemá ochranný atribut, ale že má smysl se o ní starat a chránit. To povědomí, díky tomu projektu vzniká a začíná být chápána ta oblast jako celek."

- příjemce výzvy Bergen, leden 2024

Celkově 33 % respondentů potvrdilo vznik vedlejších výstupů či výsledků a 26 % respondentů uvedlo, že to nejsou schopni posoudit. Lze říct, že vedlejší výstupy i výsledky nebyly u projektů ojedinělé, a to napříč všemi Outcomes.

Graf 4: Přinesl nebo přinese projekt ještě nějaké další vedlejší výstupy či výsledky, které jste původně neplánovali? Zdroj: Dotazníkové šetření, N = 62

Z pohledu zprostředkovatele docházelo k neočekávaným dopadům především u vzdělávacích projektů a realizace adaptačních strategií, jelikož o tyto typy projektů byl vyšší zájem, než jaká byla očekávání. SFŽP také nad rámec svých povinností vytváří sérii videí na YouTube, kde se zaměřuje na výsledky a

výstupy realizovaných projektů. Za úspěšnou lze považovat také prezentaci programu na významných kulturních akcích, např. na stánku MF, Velvyslanectví, TAČR a SFŽP na Colours of Ostrava v roce 2019 a 2022. To vše přispívá k lepší propagaci programu jako celku i jeho jednotlivých úspěchů na úrovni konkrétních projektů.

Jedním z neočekávaných dopadů je, že se u řady aktivit – zejména pak ale těch spadajících do Outcome 4 – adaptační opatření – podařilo získat zájem i relativně velkého množství malých obcí, což např. u dotačních titulů z operačního programu ze strukturálních fondů zatím není běžné. Není to přitom dáno administrativou, která je hodnocena ve srovnání se strukturálními fondy jako vyšší (viz také předchozí evaluační zprávy z této zakázky věnující se jiným tématům), ale především tím, že je zde vyšší míra financování – až z 90 % (u výzvy Tromso byla míra dotace dokonce až 100%), obcím tedy na spolufinancování stačí min. 10 %. Toto potvrzují i spolupracující experti, dle kterých toto lze považovat

„Podpora vzniku adaptační strategie, díky níž samotná obec musí na její vznik vynaložit jen minimum vlastních prostředků, často bývá tím rozdílovým důvodem, proč se obec do tvorby tohoto dokumentu vůbec pustí.“

- spolupracující expert, leden 2024

za neočekávaný pozitivní dopad programu; adaptační strategie se tak realizují i tam, kde by tomu obec nebyla nakloněna v případě, že by si něco takového musela financovat ve větší míře sama. Dle expertů je zde potřeba vnímat přidanou hodnotu adaptační strategie i v tom, že přitahuje pozornost reprezentace a zaměstnanců obce k tématu, které bývá v českém prostředí často

zpochybňováno. Je ale nutné dodat, že kvalita a následně i dopad takové lokální strategie se dost často odvíjí od rozkročenosti a množství témat, které se snaží obsáhnout. Stanovené cíle ve strategiích často bývají stanoveny bez hlubší analýzy jejich technické proveditelnosti a ekonomické návratnosti. Výsledkem je proto, že méně je někdy více – zejména v případě, kdy se obec nesnaží pojmout vše, ale zaměří se na konkrétní řešitelné problémy ve své lokalitě. Slabým místem strategií bývá absence konkrétních kroků vedoucích k naplnění vytýčených cílů - konkrétní projekty v obci, procesní změny, případně další opatření s odhadnutým číselným dopadem (například snížení množství uhlíkové stopy) na plnění konkrétního cíle. Roli pak hraje i to, když dojde k výměně politického vedení, strategie tak může úplně skončit. Experti nicméně upozorňují, že i přes tato rizika převažují pozitiva vzniku adaptačních strategií a Norské fondy jsou v tomto – zejména díky vysoké míře podpory – v současnosti hlavním mechanismem podpory v ČR.

Měli příjemci posledních výzev dostatek času na implementaci projektů?

Z dotazníkového šetření vyplývá, že 30 % respondentů z výzev Alesund, Stavanger a Svalbard (tj. třech výzev, které byly vyhlášeny až v roce 2022) čelilo problémům spojeným s dodržením časového plánu. Krátká doba na realizaci projektu vedla v některých případech k problémům spojeným s obtížným výběrem dodavatele, nesouladu s délkou udržitelnosti projektů, specifickým požadavkům některých projektů, které nebyly v souladu s očekáváním firem, sezónním omezením, administrativním zpožděním a napjatým harmonogramem, což všechno omezilo rozsah a kvalitu projektů a vedlo často k omezení na jednoduchá opatření bez složitých povolovacích procesů. Celkově lze tedy říct, že příjemci většinou sice měli na implementaci dostatek času, ale v případech, kdy projekty měly na realizaci méně než dva roky (realizace všech musí skončit do dubna 2024), se jednalo o významný problém.

„Problém byl, že termín zahájení měření byl posunut z důvodu pozdějšího termínu realizace, než bylo původně plánováno, ale nějak se to dá.“

- příjemce výzvy Svalbard (Outcome 2 – ochrana ovzduší), leden 2024

5.3 Udržitelnost

Do jaké míry je pravděpodobné, že přínosy programu/fondu budou pokračovat v příštích pěti letech?

Udržitelnost přínosů programu závisí na charakteru a kategorii konkrétních opatření, která jsou v rámci projektu realizována. Jde o komplexní záležitost, která je ovlivněna faktory, jako je typ žadatele, zdroj financování a změny v politickém nebo organizačním prostředí. Jednorázová opatření jsou zaměřena na okamžitý efekt, například v rámci vzdělávání. Jedná se například o projekty podporující ekologické vytápění. Nelze v jejich případě jednoznačně hovořit o udržitelnosti, taková opatření jsou ale efektivní pro dosažení krátkodobých cílů. Opatření s jinými než ekonomickými přínosy mohou mít trvalejší přínos, ačkoliv jejich ekonomická efektivita není primárním cílem (jinými slovy, není cílem v konečném důsledku ušetřit prostředky). Například se může jednat o projekt s cílem obnovy stromořadí. U těchto opatření dává smysl hodnotit, jaké bude pokračování, jestli je například obec bude udržovat dál. Jejich udržitelnost tedy závisí na schopnosti organizace nebo komunity udržet tyto aktivity po ukončení podpory z programu. Následně jsou opatření, jejichž primárním cílem je dlouhodobá udržitelnost, například v oblastech veřejné podpory, jako jsou projekty se zaměřením na adaptační strategie. Tyto projekty jsou navrženy tak, aby byly co nejefektivnější a zároveň udržitelné. Specificky u výzvy Stavanger (Outcome 4 – Adaptační opatření) je důležité zvážit nejen počáteční realizaci projektů, ale také následnou provozní zátěž a zdroje potřebné pro jejich dlouhodobé udržení. Stejný problém je u projektů se zaměřením na modro-zelené prvky infrastruktury (Outcome 4), jejichž provoz může být náročný.

„Když se vytvoří adaptační strategie, tak se předpokládá, že ty prvky, které se identifikují v akčním plánu, se budou realizovat pak už z jiných zdrojů. Ale taky se změní vedení města a adaptační strategie skončí někde v šuplíku na další 4 roky. A samozřejmě závisí na typu žadatele, protože někteří žadatelé jsou navázaní na státní rozpočet anebo na rozpočet obce. Některé jsou neziskové organizace a tam záleží na cash flow a na zániku toho subjektu. Takže vzdělávací projekty si dovedu představit, že žádnou udržitelnost potom nemají.“

- zástupce SFŽP, leden 2024

Shrnuto, pravděpodobnost udržitelnosti přínosů programu je vysoká u opatření zaměřených na dlouhodobou situaci, zatímco u jednorázových opatření nebo u opatření s neekonomickými přínosy může být tato udržitelnost limitovaná. Nelze tedy jednoznačně určit udržitelnost celého velmi heterogenního programu.

Jaké jsou finanční, ekonomické, sociální, environmentální a institucionální kapacity systémů potřebné k udržení přínosů v čase?

Po skončení projektu je/bude důležité zajistit dostatek zdrojů na zachování přínosů projektu. Zdůrazňujeme ale, že nejde o povinnost danou programem, ale spíše o přirozenou snahu všech aktérů zapojených do programu udržet v rámci svých možností co nejvíce z toho, co bylo z jeho prostředků realizováno. Z odpovědí v dotazníkovém šetření na otázku o potřebě speciální péče po realizaci projektu vyplývá, že názory se liší. Někteří uznávají nutnost kontinuálního rozvoje a pokračování v aktivitách, které projekt zahájil, zatímco jiní zdůrazňují důležitost dalších finančních prostředků pro údržbu a provoz, včetně udržování monitorovacích sítí a informačních systémů. Udržitelnost a kontinuita pro další výstupy projektů jsou také považovány za klíčové, což může zahrnovat specifické managementové a údržbové činnosti. Dále jsou zmíněny investice do navazujících projektů a potřeba pravidelných aktualizací a evaluací projektu. Naproti tomu některé odpovědi výslovně odmítají potřebu speciální péče nebo uvádějí, že projekt nemá následnou péči v plánu, což ukazuje na rozmanitost potřeb a povahy následné péče v závislosti na specifikách a cílech konkrétního projektu. U některých inovativních projektů je k jejich pokračování v některých případech nutná legislativní změna, která je v současnosti nejasná. Obecně lze konstatovat, že v případě, kdy projekty potřebovaly nějaké prostředky k udržení svých přínosů, tak se obecně jednalo o prostředky finanční, které ale v některých případech taktéž navazovaly na lidské zdroje.

„No já se přiznám, že úplně nevím, jak na tuto otázku reagovat, protože se všechno odvíjí od toho, jestli je vůbec potřeba tyto technologie aplikovat. A tato potřeba vznikne, jestli bude legislativní tlak.“

- příjemce výzvy Trondheim (Outcome 3 – ochrana vody), leden 2024

Ukázalo se v průběhu realizace, že by bylo žádoucí v aktivitách pokračovat navazujícím projektem?

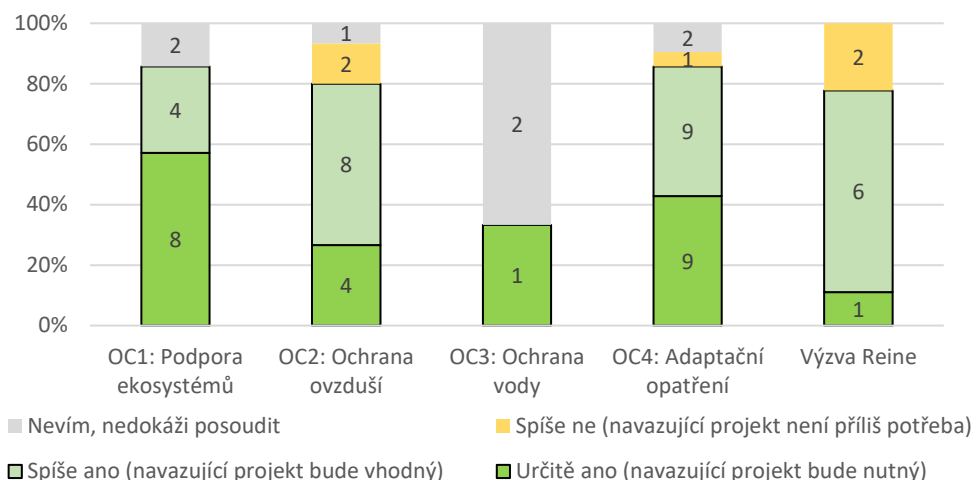
"Budeme dalšímu projektu nakloněni, pokud by byla možnost, buď ze strany Státního fondu životního prostředí nebo jakákoli jako jiná výzva, která by se tématem dotýkala toho našeho projektu nebo toho tématu. Tak si myslím, že i ze stran obcí je snaha do toho jako jít a pokračovat."

-příjemce výzvy Rago (Outcome 1 – podpora ekosystémů), leden 2024

Navazující projekt by byl žádoucí pro 82 % dotazovaných. I v rámci kvalitativních šetření se tato skutečnost potvrzuje v podobném rozsahu, pro respondenty by to bylo až na výjimky ideálním řešením financování jejich záměru. U inovativních projektů je potřeba navazujícího projektu méně jednoznačná, jelikož k jejich pokračování je v některých případech, specificky například u projektů se zaměřením na čištění povrchových vod, nutná legislativní změna, která

by vytvářela tlak tyto technologie aplikovat. Celkově je ale řešení pomocí navazujícího projektu mezi příjemci populární, obzvláště v podobě dalšího financování z Norských fondů, které pro některé příjemce představují finanční jistotu. Pochopitelně některé projekty jsou udržitelné samy o sobě, což především vyplývá z jejich povahy a u těchto projektů tedy není nutné pokračovat dalším projektem. V tomto případě se jedná obzvláště o projekty vzdělávací, během kterých vznikly materiály jako je třeba podcast, které jsou k dispozici i po ukončení projektu.

Graf 5: Ukázalo se v průběhu realizace, že by bylo žádoucí v aktivitách pokračovat navazujícím projektem?
Zdroj: Dotazníkové šetření, N = 62

Je zajištěna dlouhodobá udržitelnost projektů realizovaných v rámci programu? Zejm. projektů realizujících konkrétní adaptační opatření?" (problematika projektů ŽP by měla obsahovat středně až dlouhodobý časový horizont nad rámec 5 let. Zejména efekt adaptačních opatření se během pěti let projeví jen v omezené míře).

Projekty zaměřené na adaptaci na klimatické změny a zlepšení životního prostředí mají často dlouhodobý charakter a jejich nejvýznamnější přínosy jsou obvykle viditelné až po několika letech. Například projekt zahrnující výsadbu stromů a revitalizaci veřejných prostor vyžaduje nejen pečlivou přípravu projektové dokumentace a získání stavebních povolení, ale také dostatečné finanční zdroje a následné stavební realizace. Tyto akce jsou pak postupně integrovány do širších urbanistických plánů a zelené plochy začnou plnit svou funkci až po několika letech růstu.

Jiný projekt může zahrnovat opatření pro zadržení vody v krajině, která pomáhají bojovat proti suchu a zlepšují biodiverzitu. Tato opatření mohou zahrnovat vytvoření retenčních nádrží, revitalizaci potoků a obnovu mokřadů, což vede k lepšímu hospodaření s dešťovou vodou a posílení ekosystémů. Efekty těchto opatření se však stávají patrnými až po několika vegetačních obdobích, když se nově vytvořené ekosystémy stabilizují.

Ve strategických plánech měst mohou být například projekty, které se zaměřují na výměnu zastaralých kotlů a na podporu efektivního vytápění s cílem snížit emise skleníkových plynů. Tyto projekty často vyžadují koordinaci s obyvateli, podporu vzdělávání a motivaci k investicím do nových technologií. Zlepšení kvality ovzduší a snížení energetické náročnosti budov se projeví postupně, jak se stávající infrastruktura modernizuje.

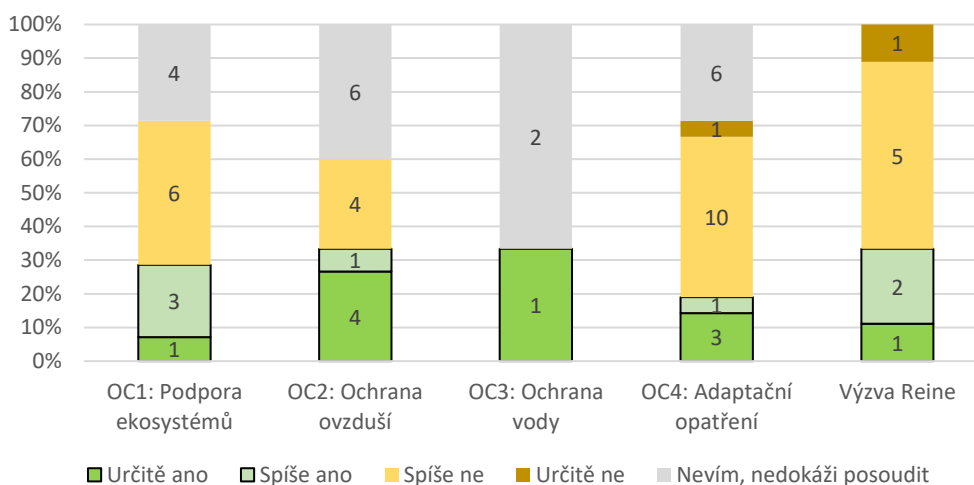
Některé projekty také zahrnují vytváření strategií pro adaptaci na změnu klimatu, které obsahují sérii opatření realizovaných v závislosti na dostupných finančních prostředcích. Tyto strategie jsou důležité pro dlouhodobé plánování a zajišťují, že města mohou systematicky přistupovat k plánování a realizaci opatření, která snižují zranitelnost vůči negativním dopadům změny klimatu a zvyšují odolnost města, tudíž pro příjemce má dle šetření velký smysl cílit na jejich udržitelnost.

Celkově tedy při hodnocení udržitelnosti těchto projektů je důležitá pokračující podpora ze strany všech zúčastněných stran. Na základě rozhovorů s příjemci je patrné, že na dlouhodobou udržitelnost se snaží klást důraz, ale k docílení dlouhodobé udržitelnosti je třeba pokračovat v nastavených managementových opatřeních a k dosažení cílů adaptačních strategií je nutné pokračovat v nastavených procesech, což si žádá další investice finanční i časové.

Měla implementace pozitivní/negativní vedlejší účinky? Došlo k plánovaným/neplánovaným synergickým efektům?

Program přinesl řadu neplánovaných výstupů a výsledků, které se například týkaly rozšíření metodických přístupů používaných danou organizací, posílení iniciativy k realizaci modrozelených projektů do budoucna či přidaná hodnota směrem k dalším cílovým skupinám, které původně neměly být zasaženy. V rámci jednoho z projektů byla efektivně realizována edukace občanů o správném topení, podpořena naměřenými hodnotami, a také byl proveden dlouhodobý monitoring oblastí ovlivněných průmyslem. Další projekt také umožnil vybudování sítě kontaktů pro další spolupráci a přispěl k pokračování ochrany životního prostředí i po ukončení jeho financování. Další významný výsledek zahrnoval spolupráci na odborném dokumentu s AOPK a integraci projektů do Adaptační strategie města Frýdek-Místek. Jeden projekt tak de facto zapojil celý úřad a rozšířil diskusi o relevantních tématech. Na základě dotazníkového šetření lze říct, že přibližně u poloviny projektů došlo k dosažení nějakých původně neplánovaných výsledků.

Graf 6: Přinesl nebo přinese projekt ještě nějaké další vedlejší výstupy či výsledky, které jste původně neplánovali? Zdroj: Dotazníkové šetření, N = 62

5.4 Specifické evaluační otázky

Zprostředkovatel programu odložil vyhlášení výzvy 3A Alesund, aby bylo možné do textu výzvy zapracovat nové legislativní změny – aktualizovaný seznam prioritních látek pro sledování úrovně znečištění povrchových vod a kvality ovzduší ("Watch list"). Zpoždění časového harmonogramu bylo značné. Měly

tyto legislativní změny (aktualizovaný seznam prioritních látek) pozitivní dopad na kvalitu a rozsah předkládaných projektů?

Dle vyjádření oslovených expertů je pravidelná aktualizace seznamu prioritních látek, u kterých se měří znečištění vod a kvalita ovzduší, velmi důležitým prvkem a je důležité, aby rozsah monitoringu odpovídal současnému poznání o působení jednotlivých znečišťujících látek na populaci, ekosystémy a veřejné zdraví. Aktualizace seznamu je nicméně jen prvním krokem, reálný dopad na kvalitu životního

„Kvalita ovzduší se v Česku stabilně zlepšuje a pozornost je třeba věnovat především mimořádně postiženým oblastem se zhoršenou kvalitou ovzduší. V oblasti ochrany kvality povrchových vod je třeba se zaměřit na další budování ČOV a nastavení přísnějších limitů na čištění fosforu, resp. limitů pro znečišťující látky typu farmak.“

-spolupracující expert, leden 2024

prostředí nebude patrný do té doby, dokud nebudou tyto látky dostatečně legislativně regulovány z hlediska jejich zátěže pro životní prostředí a tato regulace efektivně kontrolována a vymáhána. V tomto kontextu je uváděn příklad otravy řeky Bečvy, kde z důvodu neodborného a neorganizovaného (a dle některých i nezákonného) postupu státní správy na úseku ochrany vod unikl původce otravy významnějšímu postihu.

Výzva Alesund (Outcome 3 – ochrana vody) se zaměřovala na pořízení infrastruktury pro tvorbu analytických metod pro identifikaci některých znečišťujících látek ve vodním prostředí. Byla také specifická malým počtem zájemců o realizaci, neboť oprávněnými žadateli jsou pouze instituce typu státních podniků Povodí, kterých je v ČR pět (Oprávněnými žadateli dle textu výzvy byly „subjekty a organizace založené jako právnické osoby na území České republiky, zajišťující požadavky směrnice 2000/60/ES na zjišťování stavu povrchových vod v oblasti prioritních a specifických syntetických znečišťujících látek včetně zabezpečení monitoringu kandidátských látek pro seznam látek prioritních,

„Já si myslím, že asi ty změny nebyly hlavní důvod toho nízkého zájmu těch povodí, protože povodí přece jenom jako státní podnik dle nich nemá problém s financováním vlastních aktivit.“

-zástupce SFŽP, leden 2024

při splnění požadavků směrnice 2009/90/ES na kvalitu chemických analýz a monitorování stavu vod“). Zprostředkovatel měl schůzku se všemi pěti zástupci povodí za účelem prodiskutování zájmu o výzvu. Na základě této schůzky zjistil, že dva potenciální realizátoři již mají

k dispozici vybavení, jež bylo předmětem výzvy. Proto se do výzvy zapojila jen tři Povodí. Na předkládané projekty tedy měla vliv především povaha výzvy, jelikož je určena pouze pro velmi úzký okruh potenciálních realizátorů. Neukazuje se, že by došlo ke zvýšení přidané hodnoty opožděným spuštěním této výzvy, spíše šlo o to, aby byly projekty od počátku postaveny na co nejaktuálnějších datech. Nevýčerpané prostředky byly využity na projekty v zásobníku pro dvě další výzvy (Stavanger a Svalbard), v nich se tedy podařilo podpořit téměř všechny žadatele.

Vznikla v průběhu realizace projektů v rámci programu CZ-Environment nová partnerství? Pokud ano, na národní nebo mezinárodní úrovni? Pokud ano, je

předpoklad, že tato partnerství budou funkční i po ukončení projektů v rámci CZ-Environment?

„Máme norského partnera. Naše středisko je pod fakultou rybářství a ochrany vod. A fakulta rybářství a ochrany vod má laboratoř a ta s univerzitou v Norsku spolupracuje, proto jsme dostali kontakt, takže jsme ho zapojili i do tohoto projektu. A samotná laboratoř nadále spolupracuje s na dalších evropských projektech s touto univerzitou v Norsku.“

- příjemce výzvy Reine, leden 2024

příjemce jednalo o českou univerzitu, která má dlouhodobé osvědčené partnerství s univerzitou norskou a již mají zkušenost z jiného dotačního titulu. V rámci výzvy bilaterálního fondu Trolltunga někteří z příjemců partnerství proměnili v partnerský projekt, a právě v této oblasti se jednalo především o nová partnerství. Například v jednom z rozhovorů příjemce uvedl, že díky spolupráci s norským partnerem zjistili, že jim může být užitečný i v další plánované oblasti výzkumu a již na tuto spolupráci hledají vhodné financování.

Co se týče funkčnosti partnerství po ukončení projektu, lze na základě realizovaných šetření říci, že u většiny projektů toto partnerství bude pokračovat i po realizaci projektu. V rámci dotazníkového šetření pokračování spolupráce uvedli všichni příjemci výzev pro Outcomes 1, 2 a 3. U Outcome 4 a výzvy Reine byly odpovědi rozmanitější, což může být dané tím, že u těchto projektů je nejmenší podíl projektů, které jsou stále v realizaci, tudíž respondenti již můžou definitivně říct, zdali jejich spolupráce pokračuje nebo ne.

Dle oslovených expertů je dobře jakákoliv možnost inspirovat se v zahraničí, v Česku se to na poli životního prostředí daří zejména ve spolupráci s Rakouskem, Německem či Francií. Stále lze ale dle jejich názoru intenzitu spolupráce ze zahraničí rozšířit a měla by jí proto být i nadále věnována značná pozornost. Zkušenosti z Norska mohou být inspirativní právě také v oblasti již výše zmíněného dodržování pravidel

„Zejména spolupráci s efektivně a racionálně zorganizovanými zeměmi, jako jsou skandinávské státy, považují za žádoucí a potenciálně velmi prospěšnou pro celou českou společnost. V tomto kontextu je škoda, že běžný Čech má díky dezinformačním kampaním Norsko spojené spíše s „kradením malých dětí“ než s rozvinutou, vzdělanou a velmi obdivuhodně řízenou zemí.“

- spolupracující expert, leden 2024

a vymáhání práva, inspirovat by se proto měli nejen

Dle realizovaných šetření lze konstatovat, že v průběhu projektu vznikala nová partnerství. Oproti jiným programům zde dominovala národní partnerství, kterých bylo 188. Avšak ve 26 případech se objevilo i partnerství s norskými partnery. Na úrovni akademické sféry se častěji jednalo o osvědčeného partnera, se kterým již příjemce měl navázanou spolupráci, než o zcela novou vazbu. Tedy typicky se v případě

„A ještě do toho covid úplně nevstoupil šťastně. Takže zrovna v té klíčové fázi příprav projektů se to bilaterální partnerství navazovalo trošku obtížněji, a proto si myslím, že není celkový podíl těch partnerských projektů moc vysoký, oproti očekávání. Nicméně jsme iniciovali výzvu bilaterálního fondu v našem programu, která měla nakonec 10 příjemců a někteří z nich potom to partnerství proměnili v partnerský projekt, takže tam věřím tomu, že to byla nová partnerství.“

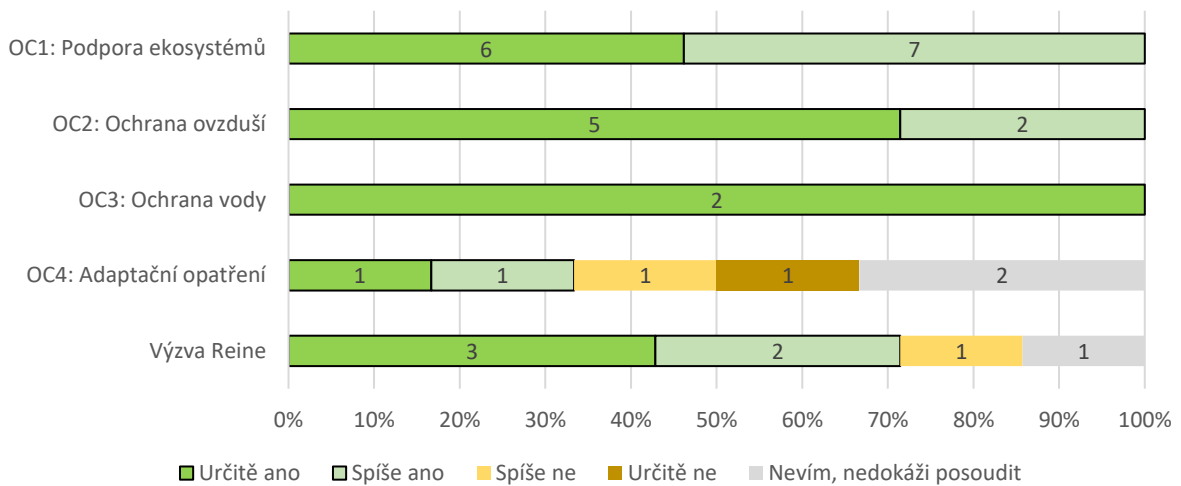
- zástupce SFŽP, leden 2024

„Za zásadní považují rozdíl v respektu ke svému prostředí (miljö) a pravidlům.“

- spolupracující expert, leden 2024

příjemci projektů, ale i jednotlivé státní instituce. Zároveň ale oslovení experti připomínají, že samotný model ochrany přírody, který je praktikovaný v Norsku, Švédsku či Finsku není pro Česko reálně použitelný, protože v těchto zemích je vzhledem k jejich rozloze a obydlení diametrálně odlišný antropogenní tlak na přírodní biotopy, biodiverzitu a přírodní prostředí celkově.

Graf 7: Myslíte si, že tato partnerství budou funkční i po ukončení projektů? Zdroj: Dotazníkové šetření, N = 35

6 Závěry za jednotlivé oblasti

6.1 Relevance

Program byl oproti předchozímu období vyhodnocen některými oslovenými aktéry (na úrovni zprostředkovatele a donorských institucí) jako méně přehledný, což může být způsobeno větším počtem výzev. Pracovali jsme také s možností, že důvodem je označení výzev, nicméně to jako nepřehledné označila jen menší část oslovených a naopak ze strany zprostředkovatele i zástupce donorské země vyplynulo, že označení výzev po norských městech je naopak hodnoceno pozitivně (což vycházelo ze zpětné vazby, kterou tito aktéři dostávali přímo od příjemců). Z hlediska témat je program stále podobně široce zaměřený. Program podporuje oblasti, které jsou pro ČR relevantní, z pohledu celkové alokace lze ale hovořit o tom, že velikost dosažené změny bude spíše marginální. Z pohledu tematického zaměření je pozitivně hodnocen důraz na inovativnost projektů a možnost takové projekty vůbec realizovat, což u dotačních titulů nebývá běžné. Dále je přidaná hodnota vnímána u některých témat, která jinak podporovaná nebývají – např. monitoring farmak v povrchových vodách. Vzhledem k tomu, že výběr priorit probíhal ještě před tím, než byla známá podoba operačního programu Životní prostředí financovaného ze strukturálních fondů, došlo k tomu, že v řadě témat je podpora z obou programů podobně orientovaná. Do budoucna je potřeba ideálně zúžit počet témat, na které se projekt zaměřuje, aby byl dopad programů jasněji odlišitelný.

Za klíčové pro budoucí nastavení programu expertní spolupracovníci považují následující:

- a) snaha o včasné a efektivní nastavení programu, navíc tentokrát nevznikne problém z hlediska překryvu podpořených oblastí s OP ŽP, protože jeho zaměření pro období 2021-2027 je již známo. Vzhledem k pravděpodobné nižší alokaci v případě OP ŽP by bylo efektivnější se zaměřit na oblasti, které bude OP ŽP opomíjet (bílá místa),
- b) maximální možné zjednodušení administrace projektů i žádostí o podporu, např. po vzoru zjednodušených metod vykazování v případě OP ŽP (zde je ale potřeba, aby další takové metody byly zaneseny v klíčových dokumentech přesahujících rámec programu),
- c) závěry týkající se toku informací – od školení pro potenciální žadatele, jasné a stabilní nastavení podmínek, až po kvalitu informačního systému pro administraci projektů. Ve všech těchto případech považují za velmi důležité provedení pilotáže – zdokonalení na základě prvního či testovacího nasazení.

6.2 Účinnost

Jakmile byly projekty podpořeny, dařilo se již v naprosté většině předpoklady projektů bez zásadnějších obtíží naplňovat. Na úrovni programu se podařilo přidělit více než 99,52 % alokace. U většiny výzev zájem přesahoval původní alokaci výzvy a i přes navýšení některých alokací nebylo vyhověno všem žadatelům, ačkoliv předložili kvalitní projekty (bodové rozdíly při hodnocení byly minimální). U výzvy Alesund byl zájem slabší z důvodu, že v českém prostředí se ukázalo, že je pouze omezené množství institucí, které jsou oprávněnými žadateli. Nedočerpané prostředky se využily k podpoře žadatelů, kteří zůstali u posledních dvou výzev v zásobníku projektů. U některých prostředků se od druhé poloviny roku 2023 řeší přesun nealokovaných finančních prostředků do Bilaterálního fondu na národní úrovni, kde budou dále využity (na iniciativy mimo program CZ-Environment a na iniciativu realizovanou přímo

zprostředkovatelem programu). Asi u třetiny oslovených příjemců byly zaznamenány dopady nad rámec toho, co bylo očekáváno, většinou se jednalo o zdokonalení metodického postupu organizace, posílení iniciativy směrem k modrozeleným projektům či podpora dalších cílových skupin díky prostředkům z projektu.

Co se týče celkového naplnění cílů projektů, na úrovni programově vytyčených ukazatelů lze hovořit o tom, že se program daří naplňovat, na druhou stranu bylo zaznamenáno, že některé cílové hodnoty byly nastaveny relativně nízko (viz dříve např. v souvislosti počtem bilaterálních spoluprací). Experti potvrzují, že z důvodu relativně malé alokace (ve srovnání s jinými dotačními možnostmi) širokého tematického zaměření a poměrně široké definice cílů programu („Zlepšení stavu životního prostředí v ekosystémech“) půjde jen obtížně kvantifikovat dopad na úrovni celé ČR. Do budoucna je tak potřeba více zapracovat na definici podporovaných témat a úžeji vymezit oblasti, na které se zaměřit, i v návaznosti na již existující OP ŽP 2021–2027.

6.3 Udržitelnost

Ze strany většiny oslovených příjemců zaznívá, že by přivítali navazující projekt v dalším období, jelikož se u větší části projektů ukazuje, že je další projektové financování potřeba. Možnosti navázat na projekt hned dalším projektem ale brání způsob programového cyklu platný pro Fondy EHP a Norska. Po ukončení jednoho programu nastává období, ve kterém nejsou vyhlašovány žádné výzvy, takže nedochází k podpoře žádných projektů. Vzhledem k různorodosti podpořených aktivit se liší i pravděpodobnost udržitelnosti (tedy že daná aktivita bude fungovat i po skončení projektu). Ne všechny aktivity podpořené stávajícím programem bude možné podpořit v budoucnu, jelikož nebudou spadat do „menu“ z oblastí Blue Book nebo nebudou identifikovány v přípravné fázi programu.

6.4 Specifická témata

Zpoždění při vyhlášení výzvy Alesund nebylo hlavním důvodem nízkého čerpání, ale spíše to, že je poměrně nízké množství oprávněných žadatelů, přičemž část z nich o dané aktivity nejevila zájem, protože potřebným vybavením již disponovala. Co se týče bilaterální spolupráce, byla hodnocena jako pozitivní a množstvím projektů naplnila očekávání stanovená v nastavení cílových hodnotách indikátoru.

7 Zpracování hlavních závěrů a doporučení do follow-up table

<i>Závěr</i>	<i>Doporučení</i>	<i>Adresát doporučení</i>	<i>Reakce adresáta na doporučení</i>	<i>Termín pro splnění doporučení</i>
1. Nastavení programu v budoucnu: Hodnocený program je v návaznosti na to, jak velkou má alokaci, poměrně široce tematicky zaměřen, navíc byl připravován v době, kdy nebyly známy priority mnohem většího Operačního programu Životní prostředí 2021+.	Doporučujeme s definováním podporovaných oblastí pro budoucí program začít co nejdříve. I díky tomu, že nyní jsou již známé priority OP ŽP 2021–2027, bude mnohem snadnější najít bílá místa, kde program může nejvíce přispět. Doporučujeme zúžit množství řešených témat.	NKM, SFŽP	KFM,	
2. Tematické zaměření navazujícího programu: Ze strany oslovených respondentů byla největší přidaná hodnota programu spatřována v několika aspektech: větší důraz na inovativnost, podpora žadatelů, kteří nejsou běžnými příjemci tohoto typu dotací (malé obce), podpora konkrétních – dosud přehlížených témat (monitoring farmak ve vodě) a bilaterální spolupráce.	Doporučujeme se při dalším nastavování priorit do budoucna i nadále všech těchto pozitivních aspektů držet. Tzn. nadále umožňovat realizaci projektů, které by svým inovativním pojetím nejspíše nemohly být podpořeny z OPŽP (využívat zde tzv. dvoufázové výzvy, které zmírňují zátěž pro žadatele, protože v první fázi mají možnost představit svoji ideu bez nutnosti přípravy celé žádosti), věnovat se specifickým tématům a zaměřovat se na specifické cílové skupiny. Spolupracující experti z vlastních zkušeností potvrzují, že největších výsledků bývá často dosaženo u příjemců, kteří nejsou typickými žadateli o dotace v programech životního prostředí. Jako velmi efektivní by v	NKM, SFŽP	KFM,	

tomto směru mohl sloužit přístup aktivního vyhledávání dotačních příležitostí samotným administrátorem, kdy by mohly být například vytipovány nejproblematictější oblasti v rámci jednoho konkrétního cíle. Tak by například mohly být osloveny obce v oblastech nejvyššího rizika sucha s nabídkou na pomoc při realizaci projektů vedoucí k zadržení vody v krajině.

<p>3. Větší důraz na oblast bilaterální a multilaterální spolupráce: V rámci programu byl u projektů nízký počet bilaterálních partnerství. Ačkoliv je kvalita důležitější než kvantita, pandemie COVID-19 nepomohla v klíčové fázi plánování projektů, stejně jako specifické zaměření projektů (některé výzvy nebyly tematicky nakloněny realizaci v partnerství).</p>	<p>Pro zvýšení důrazu na bilaterální spolupráci doporučujeme např. zvážit rozšíření i na podporu z dalších států EHP. Doplnění programu o Island a Lichtenštejnsko by mohlo zvýšit pravděpodobnost spolupráce se zahraničními subjekty. Aktivně u potenciálních příjemců tuto možnost diskutovat a zvážit použití motivačních faktorů (např. vyšší míra spolufinancování v případě, že bude zapojen i partner ze zahraničí).</p>	<p>NKM, SFŽP</p>
<p>4. Stabilní a jasné podmínky: Je důležité, aby SFŽP poskytoval jasné a konzistentní informace žadatelům. Podmínky žádosti by měly být jasně stanoveny na začátku procesu a neměly by se měnit v průběhu realizace projektu. Indikátory by měly mít jasné a konkrétní definice, aby nedocházelo k rozdílným výkladům.</p>	<p>Doporučujeme dále zvážit využití číselných ukazatelů relativně k vynaloženým nákladům pro vhodnější vyhodnocení dopadů. Minimalizovat nutnost zásahů do nastavení pravidel v průběhu realizace.</p>	<p>SFŽP</p>
<p>5. Podpora a informovanost mezi zprostředkovatelem a NKM: Při vyhodnocování žádostí se SFŽP někdy setkával s tím, že žadatelé chtějí financovat opatření, která se</p>	<p>Ve vztahu mezi zprostředkujícím subjektem a NKM by se hodilo vypracovat metodiku pro způsobilé výdaje. Díky metodice by zprostředkující subjekty měly o co opřít</p>	<p>SFŽP, NKM</p>

nejeví jako účinná. Neměl ale k dispozici jasné argumenty, které by mohl v takovém případě použít, vyjma toho, co si sám stanovil v některých výzvách (např. v SGS-3 Oslo, kde byly výdaje omezeny pouze na dodavatelské smlouvy, nikoliv na osobní výdaje).

zamítnutí některých výdajů. Toto by mohlo pomoci snížit nesrovnalosti a nejasnosti v procesu žádání, ale i realizace.

V této oblasti se lze navíc do značné míry inspirovat zkušenostmi s OPŽP.

6. Podpora a informovanost směrem k žadatelům: Ze strany oslovených respondentů zaznívalo, že současný informační systém by bylo vhodnější nahradit novějším. Poptávka je také po pravidelných školeních či instruktážních materiálech pro žadatele podobně, jak je tomu např. u OPŽP 2021–2027. Zároveň by bylo přínosné provést revizi a potenciální vylepšení informačního systému, který je používán pro podávání žádostí o platby. Zdá se, že současný systém není úplně funkční.

Na základě rozhovorů s příjemci považujeme za důležité, aby docházelo k minimalizaci nedorozumění mezi zprostředkovatelem a příjemci, čehož by se dalo dosáhnout za pomoci školení a vypracování instruktážních materiálů/průvodce. Co se týče zlepšení systému, to by mohlo zahrnovat i uživatelské testování a zpětnou vazbu od žadatelů, někteří, s nimiž jsme hovořili, by se touto cestou na rozvoji byli ochotni podílet.

SFŽP

7. Některá dílčí opatření administrativní povahy: V současné době se musí hlásit všechny nesrovnalosti, a to i ty, které dosahují výše haléřů, což výrazně zvyšuje administrativní náročnost. Zároveň v žádosti o platbu představuje kontrola osobních nákladů velkou administrativní zátěž ve srovnání s projekty, kde se tento typ nákladů nevyskytuje. Prokazování osobních nákladů a cestovních

Nastavení minimálního limitu pro hlášení nesrovnalosti. V současnosti se musí reportovat všechny nesrovnalosti, včetně těch, které se liší na úrovni haléřů.

NKM,
Certifikační
autority

Zjednodušení proplácení osobních výdajů a cestovních nákladů výdajů do výše paušální částky, která vychází z přímých nákladů, jako jsou režijní náklady. Lze ji stanovit v rámci celkové alokace programu/projektu, např. ve výši 5 % jeho celkové alokace. Stávající program umožnil

výdajů v projektech/nákladech na řízení se provádí předkládáním mnoha různých formulářů a dalších dokumentů. V důsledku toho jsou žadatelé často zmateni. Složitější je také výpočet nepřímých nákladů, který může dosahovat různých úrovní (25, 15 % apod.). Spravovat žádost o platbu u více partnerů s různými výpočty nepřímých výdajů je náročné.

zjednodušené metody vykazování, které byly povoleny Nařízením, Programovou dohodou a Pokyny NKM - a sice u režijních výdajů. Dokud nebude možnost zjednodušené metody vykazování např. pro osobní výdaje zanesena v těchto dokumentech, nelze administraci projektů ze strany zprostředkovatele tímto způsobem zjednodušit.

Nepřímé náklady ponechat v jednotné sazbě, tj. maximálně na 15 %.

8. Zefektivnění procesu auditu zprostředkovatele: Auditní procesy jsou poměrně časté a pocházejí ze strany různých orgánů. Např. auditování veřejného programu ŽP je 2-3 ročně. Jde o ověření řídicího kontrolního systému a audit operací jak na úrovni projektu, tak na úrovni provozních výdajů. Vedle toho SFŽP absolvovalo ve stejném čase interní audit.

V souladu s některými oslovenými klíčovými aktéry považujeme za vhodné hledat cestu, jak zvýšit koordinaci mezi různými auditními orgány a zjednodušení tohoto procesu. Například ve formě jednotného auditu zprostředkovatele a následně pouze na vybraný vzorek projektů, nikoliv opakovaně audit zahrnující celou instituci.

MF-Auditní orgán

8 Elaboration of main conclusions and recommendations into a follow-up table

<i>Conclusion</i>	<i>Recommendation</i>	<i>Addressee of the recommendation</i>	<i>Addressee's response to a recommendation</i>	<i>Deadline for compliance with recommendations</i>
1. Setting the program in the future: The evaluated programme is relatively broadly thematic in relation to its large allocation and was prepared at a time when the priorities of the much larger Operational Programme Environment 2021+ were not known. Start defining the supported areas for the future programme as soon as possible. Also, now that the priorities of OP Environment 2021-2027 are known, it will be much easier to find the white spaces where the programme can contribute most.	We recommend to start defining the supported areas for the future programme as soon as possible. Also, now that the priorities of the ENP OP 2021-2027 are known, it will be much easier to find the white spaces where the programme can contribute most.	NFP, FMO, SFŽP		
2. Thematic focus of the follow-up programme: Several aspects were perceived	We recommend that all these positive aspects continue to be taken into account	NFP, FMO, SFŽP		

as the greatest added value of the programme by the respondents interviewed: more emphasis on innovation, support for applicants who are not usual beneficiaries of this type of grants (small municipalities), support for specific - so far overlooked - topics (monitoring of pharmaceuticals in water) and bilateral cooperation.

when setting priorities for the future. This means that we should continue to allow the implementation of projects which, due to their innovative concept, could probably not be supported by the OPŽP (use here the so-called two-phase calls, which alleviate the burden for applicants, because in the first phase they have the opportunity to present their idea without having to prepare the whole application), to focus on specific topics and to target specific target groups. The cooperating experts confirm from their own experience that the greatest results are often achieved by beneficiaries who are not typical applicants for funding in environmental programmes. A very effective approach in this respect could be an active search for grant opportunities by the administrator himself, where for example the most problematic areas within one specific objective could be identified. For example, municipalities in areas at highest risk of drought could be approached with an offer of assistance in implementing projects leading to water retention in the landscape.

<p>3. Greater emphasis on bilateral and multilateral cooperation: the programme had a low number of bilateral partnerships in the projects. Although quality is more important than quantity, the COVID-19 pandemic did not help in the crucial planning phase of the projects, nor did the specific focus of the projects (some calls were not thematically conducive to implementation in partnerships).</p>	<p>To increase the emphasis on bilateral cooperation, we recommend e.g. to consider extending to support from other EEA countries. The addition of Iceland and Liechtenstein to the programme could increase the likelihood of cooperation with foreign entities. Actively discuss this possibility with potential beneficiaries and consider the use of incentives (e.g. higher co-financing rates if a foreign partner is involved).</p>	<p>NFP, SFŽP</p>
<p>4. Stable and clear conditions: it is important that the SFŽP provides clear and consistent information to applicants. The conditions of the application should be clearly stated at the beginning of the process and should not change during the project implementation. Indicators should have clear and specific definitions to avoid different interpretations.</p>	<p>We further recommend considering the use of numerical indicators relative to the costs incurred for a more appropriate impact assessment. Minimize the need for intervention in setting rules during implementation.</p>	<p>SFŽP</p>
<p>5. Support and information between the intermediary and the NFP: When assessing applications, the PO has sometimes encountered applicants wanting to fund measures that do not appear to be effective. However, it did not have clear arguments to use in such a case, except for what it had set itself in some calls (e.g. in SGS-3 Oslo, where</p>	<p>In the relationship between the intermediate body and the NFP, it would be useful to develop a methodology for eligible expenditure. The methodology would give intermediate bodies a basis for rejecting certain expenditure. This could help to reduce inconsistencies and</p>	<p>SFŽP, NFP</p>

<p>expenditure was limited only to contractors' contracts, not to personnel expenses).</p>	<p>ambiguities in the application process but also in the implementation.</p> <p>In addition, the experience with the OP Environment can be largely used as a reference in this area.</p>	
<p>6. Support and information to applicants: It was suggested by respondents that the current information system would be better replaced by a newer one. There is also a demand for regular training or briefing materials for applicants, similar to e.g. the OPE 2021-2027. At the same time, it would be beneficial to review and potentially improve the information system used for payment applications. The current system does not seem to be fully functional.</p>	<p>Based on interviews with beneficiaries, we consider it important to minimise misunderstandings between the intermediary and beneficiaries, which could be achieved through training and the development of instructional materials/guides. In terms of improving the system, this could include user testing and feedback from applicants, some we spoke to would be willing to contribute to development in this way.</p>	<p>SFŽP</p>
<p>7. Some sub-measures of an administrative nature: currently all irregularities, even those amounting to pennies, have to be reported, which significantly increases the administrative burden. At the same time, the control of personnel costs in the payment claim represents a major administrative burden compared to projects where this type of cost does not occur. Proof of personal and travel expenses in projects/costs management is done by submitting many</p>	<p>Setting a minimum threshold for reporting irregularities. Currently all irregularities must be reported, including those that vary at the level of pennies.</p> <p>Simplify the reimbursement of personal expenses and travel expenses to a flat amount based on direct costs such as overheads. This can be set within the overall allocation of the programme/project, e.g. at 5% of its total</p>	<p>NFP, Certification Authorities</p>

different forms and other documents. As a result, applicants are often confused. The calculation of indirect costs is also more complex and can be at different levels (25, 15 %, etc.). It is challenging to manage a payment request for multiple partners with different indirect cost calculations.

allocation. The current programme allowed for simplified reporting methods - as allowed by the Regulation, the Programme Agreement and the NFP Guidelines - for overheads. As long as the possibility of simplified reporting methods, e.g. for personnel expenditure, is not included in these documents, project administration by the intermediary cannot be simplified in this way.

Keep indirect costs at a flat rate, i.e. a maximum of 15%.

8. Streamlining the audit process of the intermediary: audit processes are quite frequent and come from different bodies. For example, auditing of the public programme Environment is 2-3 per year. This involves verification of the management control system and audit of operations at both project and operational expenditure level. In addition to this, the SFŽP has undergone an internal audit at the same time.

In line with some of the key actors interviewed, we consider it appropriate to look for ways to increase coordination between the different audit bodies and to simplify the process. For example, in the form of a single audit of the intermediary and then only on a selected sample of projects, rather than a repeated audit covering the whole institution.

MF-Audit Authority

9 Přílohy

9.1 Seznam dokumentů

- Programme Agreements with amendments
- Concept Notes
- Minutes from Cooperation Committees
- Annual Programme Reports
- Strategic Reports from 2019, 2020, 2021 and 2022
- Texty jednotlivých výzev (včetně Pokynů pro žadatele/předkladatele projektů), seznam předložených žádostí, seznam podpořených projektů.
- Monitorovací informace
- Dokumenty z konzultací se stakeholdery

9.2 Složení evaluačního týmu

9.2.1 Seznam evaluátorů

Vedoucí evaluačního týmu	Lukáš Maláč (malac@navigae.cz)
Zástupce vedoucího	Marek Petráš (petras@navigae.cz)
Evaluátor	Klára Štanderová (standerova@navigae.cz)
Evaluátor	Tereza Němcová (t.nemcova@navigae.cz)
Kontaktní osoba, kontrola kvality	Radim Gill (gill@navigae.cz)

9.2.2 Seznam zapojených expertů

Experti byli do realizace evaluace zapojeni v několika fázích. S experty probíhala komunikace průběžně v měsíci lednu a byly sbírány konkrétní podněty, na které se má výzkum soustředit. Ve dnech 25. – 31.1. 2024 proběhlo ze strany expertů připomínkování draftu zprávy, připomínky pak byly zapracovány do verze, která byla poskytnuta zadavateli k připomínkování.

Expert v oblasti adaptace na změny klimatu	Ing. Jiří Stránský
Expert v oblasti ochrana životního prostředí a přírody v ČR	Ing. Pavel Obrdlík

9.3 Upřesnění skupin respondentů

V rámci terénního šetření pro evaluaci bylo osloveno všech 128 unikátních příjemců, z toho 120 formou dotazníkového šetření. Z nich celkem 62 dotazník vyplnilo, návratnost je tedy více než 51 %. Dalších 8 příjemců zpracovatel evaluace oslovil přímo se žádostí o rozhovor, celkem tedy proběhlo 8 rozhovorů s příjemci projektů, a to dle seznamu níže.

Tabulka 2: Seznam projektů, u nichž byl pro účely evaluace proveden rozhovor s příjemci. Zdroj: vlastní šetření

Vybraný projekt	Instituce	Kontaktní osoba
Vliv dopravy na znečištění ovzduší v rámci trasy TEN-T Ústí nad Labem – Mělník – Zdiby	Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava	Jiří Bílek
MOSPREAMA: Predikce a management kalamitních stavů komárů pro zachování biodiverzity v lužních lesích	Univerzita Palackého v Olomouci	Pavla Tresterová
Snížení znečištění povrchových vod farmaceutickými látkami v biologicky vyčištěných odpadních vodách	PRO-AQUA CZ, s.r.o.	Libor Novák
Příměstský park jako nástroj pro snižování dopadů klimatické změny	Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy	Zdeněk Ent
Podpora biodiverzity stepních lokalit prostřednictvím pozemkových spolků	Český svaz ochránců přírody	Petra Milerová
Klima-adaptační strategie pro území MAS Via rustica	Národní ústav pro integrovanou krajinu, z.ú.	Jan Petr Nekovář
OBJEVOVAT A CHRÁNIT: Ohrožené světy vodních ekosystémů a jejich biodiverzity	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	Petra Plachtová
Měření místního znečištění ovzduší způsobeného lokálními topeništi v obcích na území Zlínského kraje	Zlínský kraj	Jana Mlýnková

Další skupinou respondentů byli zástupci zprostředkovatelé programu a Velvyslanectví Norského království v Praze. V následující tabulce jsou uvedeni respondenti, kteří nám poskytli vyjádření v průběhu této evaluace.

Tabulka 3: Přehled dalších aktérů zapojených do evaluace ve formě rozhovoru. Zdroj: vlastní šetření

Státní fond životního prostředí ČR	Tomáš Tesař Ivo Marcin
Velvyslanectví Norského království v Praze	Helena Ganická
Experti	Jiří Stránský Pavel Obrdík

9.4 Scénář dotazníku

Oslovení

Dobrý den,

oslovujeme Vás jako zástupce realizátora projektu financovaného Programu Životní prostředí z Fondů EHP a Norska („Norské fondy“). Chceme Vás požádat o jednoduchou spolupráci.

Byli jsme pověřeni Ministerstvem financí ČR k tomu, abychom získali zpětnou vazbu od příjemců projektů a tyto poznatky následně využili pro evaluaci celého programu.

Prosíme Vás proto o vyplnění dotazníkového šetření dostupného na tomto odkazu.

Dotazník je anonymní a jeho vyplnění by Vám mělo zabrat max. 10 minut.

Výsledky šetření následně propojíme s dalšími zdroji informací (mj. rozhovory s příjemci a se zprostředkujícím subjektem) a poskytneme Ministerstvu financí doporučení pro vhodnější nastavení obdobných iniciativ do budoucna.

Za každou organizaci potřebujeme **jednu odpověď**. Pokud je ve Vaší organizaci osoba, která má detailnější povědomí o realizaci projektu, prosíme o případné přeposlání této osobě.

V případě jakýchkoliv dotazů k uvedenému šetření se, prosím, obraťte na emailovou adresu: t.nemcova@navigae.cz

Předem Vám moc děkujeme za spolupráci.

Za evaluační tým společnosti Naviga Advisory and Evaluation

Tereza Němcová

V příloze naleznete pověření od Ministerstva financí ČR k realizaci tohoto šetření.

Dotazník

1. Do jaké z níže uvedených výzev Váš projekt patří?

- OC1 - Rago
- OC2a - Tromso
- OC3a - Alesund
- OC3b - Trondheim
- OC4a - Bergen
- OC4b - Stavanger
- SGS1 - Rondane
- SGS2 - Svalbard
- SGS3 - Oslo
- SGS4 - Reine

2. Jaký typ instituce zastupujete? (instituce, která realizuje projekt)

- Nezisková organizace
- Vysoká škola
- Státní organizace
- Soukromý podnik
- Územní samosprávný celek

nová stránka dotazníku: -----

Potřeby

3. Odpovídaly podmínky Programu Životní prostředí tomu, co jste jako organizace v dané době potřebovali?

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne
- nevím, nedokáži posoudit

4. Do jaké míry jste museli plánované aktivity v původním záměru přizpůsobit požadavkům výzvy při přípravě žádosti?

- vůbec
- museli jsme v původním záměru udělat změny, nikoli ale zásadní
- museli jsme udělat zásadní změny oproti původnímu záměru

5. Prosím upřesněte, jaké změny bylo nutné učinit, aby projekt odpovídal požadavkům programu a výzvy?

Textové pole

Plnění cílů

6. Jak jste spokojeni s průběhem realizace projektu?

- zcela spokojen (vše šlo podle předpokladů)
- spíše spokojen (většina věci se dařila realizovat podle předpokladů)
- spíše nespokojen (realizace se oproti předpokladům poměrně významně lišila)
- zcela nespokojen (nic nešlo dle původního předpokladu)
- nevím, nedokážu posoudit

7. Co konkrétně se oproti původním předpokladům lišilo? Předem díky za upřesnění! (pokud v otázce výše odpovědí „spíše spokojen“, „spíše nespokojen“ a „zcela nespokojen“)

Textové pole

8. Přinesl nebo přinese projekt ještě nějaké další vedlejší výstupy či výsledky, které jste původně neplánovali?

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne
- nevím, nedokážu posoudit

9. Uveďte konkrétně výsledky či výstupy, kterých projekt dosáhne, ale které jste neplánovali:

Textové pole

Udržitelnost

10. Které z níže uvedených výroku se týká i Vašeho projektu? Zaškrtněte vše, co platí:

- Po skončení projektu je/bude nutné zajistit dostatek zdrojů na zajištění údržby projektu. Všechny aktivity, které byly z projektu financovány, budou pokračovat i po jeho skončení.
- Nejdůležitější pozitivní dopady projektu se naplno projeví až později (za 5-10 let).
- Na realizaci projektu bylo vyčleněno relativně málo času.
- Projekt z velké části stavěl na poznacích ze zahraničí.

11. Ke každému výroku, který jste označil, máte možnost doplnit vysvětlující komentář:

Zopakovat výroky, které byly v předchozí otázce zaškrtnuty.

12. Co konkrétně bude potřeba k tomu, aby projekt plnil svoji funkci i po skončení realizace? Např. jaké konkrétní aktivity, zásahy, jak často, jaké zdroje lze očekávat?

Textové pole

13. Ukázalo se v průběhu realizace, že by bylo žádoucí v aktivitách pokračovat navazujícím projektem?

- určitě ano (navazující projekt bude nutný)
- spíše ano (navazující projekt bude vhodný)
- spíše ne (navazující projekt není příliš potřeba)
- určitě ne (navazující projekt není vůbec potřebný)
- nevím, nedokážu posoudit

14. Měl/má Váš projekt partnera?

- Ano
- Ne

15. O jaký typ partnerství se jedná?

(pokud v otázce výše odpovíte „spíše ano“ a „určitě ano“)

- národní (s partnery z ČR)
- mezinárodní (se zahraničními partnery)
- obojí
- jiné, doplňte:

16. Myslíte si, že tato partnerství budou funkční i po ukončení projektů?

(pokud v otázce 15. odpovíte „spíše ano“ a „určitě ano“)

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne
- nevím, nedokážu posoudit

Závěr

17. Pokud by byla příležitost, šli byste do realizace obdobných projektů přes fondy EHP a Norska znovu?

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne
- nevím, nedokážu posoudit

18. Pokud byste k realizaci projektu chtěl/a cokoliv dodat, uveďte to prosím do následující komentáře. Moc děkujeme:

9.5 Scénář rozhovoru s příjemci

(úvodní představení záměrů evaluace)

Můžu Vás na úvod poprosit o shrnutí aktuálního stavu projektu? (Jaké aktivity jsou již hotové a jaké Vás ještě čekají)

Relevance

Zaměření programu

1. Když se vrátíme v čase, do doby prvních úvah o projektu - měli jste už v té době jasnou představu o Vašem projektu (nebo jste ho spíše připravili dle podmínek výzvy)?
2. Byla výzva nastavena tak, že to “přesně sedlo” na Váš záměr? Nebo jste museli své plány nějak upravovat poté, co jste se dozvěděli přesné požadavky?
3. Co konkrétně bylo pro Vás pro splnění podmínek programu a výzvy nejtěžší? Uveďte konkrétní podmínky či požadavky, kterým bylo složité vyhovět. (podívat se předtím na tu výzvu, ze které byl projekt financován).
4. Reaguje podle Vás program na aktuální potřeby ČR v oblasti životního prostředí? (vyjmenovat, na co se program hlavně zaměřuje: zlepšování stavu žp v ekosystémech, snižování negativního vlivu lidské činnosti na ovzduší a na kvalitu vod, přizpůsobování se změnám klimatu, bilaterální spolupráce s Norskem).

Účinnost

Cíle, výstupy, výsledky

5. Jaký byl cíl Vašeho projektu (tj. jaké klíčové změny měl projekt dosáhnout) – a podařilo se Vám díky aktivitám projektu daného cíle dosáhnout? Z jaké části byl cíl projektu naplněn? Pokud ještě ne, kdy očekáváte, že dojde k naplnění?
6. Jak náročné je naplnit požadované indikátory (podívat se do výzvy na to, o jaké indikátory má jít).

Faktory

7. Měli jste na realizaci dostatek času? (zvláště pokud šlo o poslední vyhlášené výzvy, tj. Alesund, Stavanger, Svalbard)

Další výstupy, výsledky

8. Měla implementace i nějaké pozitivní/negativní vedlejší účinky, (tj. jiné než ty, které jste očekávali)? Došlo k plánovaným/neplánovaným synergickým efektům?
9. Vznikla v průběhu realizace projektů v rámci CZ-Životní prostředí nová partnerství? Pokud ano, na národní nebo mezinárodní úrovni? Pokud ano, je předpoklad, že tato partnerství budou funkční i po ukončení projektů v rámci CZ-Environment?
10. Nabídla Vám výzva dostatek finančních prostředků nebo Vám naopak nějaké ještě chyběly?
11. Kdybyste měli rozpočet projektu navrhovat nyní znovu, co byste udělali jinak? Kde byste navýšili, kde byste naopak rozpočet snížili, jaké jiné aktivity byste z rozpočtu nově financovaly apod.

Udržitelnost

12. Jaké zdroje (finanční, lidské přírodní, institucionální) bude nutné po skončení projektu zajistit, aby dlouhodobě dosahoval toho, proč byl realizován?
13. Jak budou tyto zdroje zajištěny (např. pomocí dalšího projektu nebo pomocí prostředků z rozpočtu organizace/instituce/veřejné správy)?
14. Bude tedy podle Vás nutné pokračovat navazujícím projektem?
15. Co byste doporučili, aby SFŽP (Státní fond životního prostředí České republiky), Fondy EHP a Norska dělali do budoucna u podobných projektů jinak?

9.6 Upřesnění termínů sběru dat

Rozhovory a case study: leden 2024

Dotazníkové šetření: 9.-17. leden 2024

9.7 Seznam zkratek

ČR	Česká republika
EHP	Evropský hospodářský prostor
EU	Evropská unie
IS	Informační systém
KFM (FMO)	Kancelář finančních mechanismů (angl. Financial Mechanism Office)
MF ČR	Ministerstvo financí ČR
NKM (NFP)	Národní kontaktní místo (angl. National Focal Point)
OC	Outcome
PO	Programme Operator = Zprostředkovatel
SC	Stakeholders consultations
SFŽP	Státní fond životního prostředí ČR